

**PROGRAM RAZVOJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG PROSTORA
ISTARSKE ŽUPANIJE ZA RAZDOBLJE 2023-2028**

1. UVOD.....	1
2. ANALIZA STRATEŠKIH RAZVOJNIH DOKUMENATA.....	4
3. ANALIZA SPECIFIČNIH AGROEKOLOŠKIH UVJETA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	8
3.1. Geografski položaj	8
3.2. Klima	8
3.3. Voda.....	11
3.4. Vodotoci.....	12
3.5. Akumulacije	13
3.6. More	14
3.7. Zrak	15
3.8. Tlo	15
3.9. Šume	18
3.10. Močvare.....	18
4. ANALIZA AGRARNIH RESURSA I POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	20
4.1. Agrarni resursi.....	20
4.2. Poljoprivredna proizvodnja	28
5. PROGRAM POTICANJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	37
5.1. Program razvoja poljoprivrede i agroturizma Istre	37
5.2. Program potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju Istarske županije u razdoblju 2022. – 2027.	38
5.3. Programi i projekti udruga u okviru javnih potreba poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstva Istarske županije	39
5.4. Projekti i programi iz područja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i vodnog gospodarstva	40
5.5. Plan navodnjavanja.....	40
6. TRŽIŠTE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA ISTARSKE ŽUPANIJE	41
6.1. Potrošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda	41
Izvor: MPS RH, Proizvodno-potrošne bilnace RH, DZS RH	42

6.2. Samodostatnost poljoprivredne proizvodnje u IŽ	43
Izvor: Izračun autora na temelju podataka AGROENETA i MPS RH.	43
6.3. Ponuda i cijene hrane u maloprodaji i ugostiteljstvu	44
6.4. Marketing istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.....	44
6.5. Lokalno tržište kao akcelerator razvitka poljoprivredne proizvodnje	46
7. RAZVOJNE POTREBE, POTENCIJALI I SWOT ANALIZA POLJOPRIVREDE ISTARSKE ŽUPANIJE	47
7.1. Razvojne potrebe i potencijali	47
8. ANALIZA SNAGA, SLABOSTI, PRIGODA I PRIJETNJI (SWOT).....	53
9. VIZIJA, CILJEVI I PRIORITETI RAZVOJA.....	56
10. MJERE RAZVOJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG PROSTORA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI.....	58
11. RAZVOJNI PROJEKTI I OPERATIVNI PROGRAMI.....	68
12. IZVORI:	72

1. UVOD

Poljoprivreda je u Istri tradicionalna gospodarska djelatnost koja osigurava zaposlenost i dohodak velikom broju poljoprivrednih gospodarstva te tako značajno doprinosi ruralnom gospodarstvu. Uz gospodarsku važnost, poljoprivredna proizvodnja je ključna za očuvanju tipičnog istarskog krajobraza te posljedično i istarskog zavičajnog identiteta. Poljoprivreda će i ubuduće imati važnu ulogu u Istri, možda čak i veću nego danas. Globalni izazovi i krize ugrožavaju sigurnost opskrbe hranom zbog čega lokalna proizvodnja i samodostatnost ponovo postaju važni ciljevi poljoprivredne politike.

Poljoprivredna proizvodnja koja štiti prirodne resurse i pridonosi očuvanju odnosno povećanju bioraznolikosti ključni su za očuvanje okoliša i ublažavanje klimatskih promjena. Ispunjenje tih zadaća ujedno je *condicio sine qua non* daljnjeg razvoja **Istre kao BIO regije**.

Istarska je županija prepoznala poljoprivredu kao stratešku gospodarsku granu i ruralno područje kao veliki razvojni potencijal te od svog osnutka sustavnim planiranjem i ulaganjem potiče njihov razvitak. Izradom Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog prostora Istarske županije za razdoblje 2023. – 2028. (dalje u tekstu: Program razvoja) nastavlja se kontinuitet strateškog planiranja i upravljanja tim sektorom.

Program razvoja je srednjoročni programski dokument i upravljački alat za usmjeravanje daljnjeg razvoja poljoprivrednog sektora i ruralnog prostora na području Istarske županije. Obuhvaća analizu sadašnjeg stanja te u novim okolnostima daje viziju i razvojne ciljeve s mjerama za njihovo ostvarenje. Programa razvoja je izradio Institut za poljoprivredu i turizam Poreč u suradnji s angažiranim vanjskim stručnjakom prema projektnom zadatku Istarske županije.

Polazišna osnova za izradu Programa razvoja bili su slijedeći strateški dokumenti na razini EU, RH i IŽ:

- *Zajednička poljoprivredna politika EU*
- *Strategija poljoprivrede do 2030. godine (NN 26/22)*
- *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike RH 2023. – 2027. (NN 22/2023).*
- *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027. (www.istra-istria.hr)*
- *Prostorni plan Istarske županije (SNIŽ 14/16).*

Cilj je Programa razvoja potaknuti razvoj poljoprivrede kao strateški bitne primarne gospodarske grane i povećati kvalitetu života u ruralnom području Istre kroz:

- 1) jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede;
- 2) poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima;
- 3) postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva i povezivanja s turističkim sektorom;
- 4) očuvanje i revitalizaciju poljoprivrednog zemljišta;
- 5) održivost poljoprivredne proizvodnje.

Program razvoja sastoji se slijedećih poglavlja:

1. Uvod
2. Analiza strateških razvojnih dokumenata
3. Analiza specifičnih agroekoloških uvjeta u Istarskoj županiji
4. Analiza agrarnih resursa i poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji
5. Program poticanja poljoprivrede i ruralnog razvoja u Istarskoj županiji
6. Analiza tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Istarskoj županiji
7. Razvojne potrebe, potencijali i SWOT analiza poljoprivrede Istarske županije
8. Vizija, ciljevi i prioriteti razvoja poljoprivrede i ruralnog područja u Istarskoj županiji
9. Mjere razvoja poljoprivrede i ruralnog prostora u Istarskoj županiji
10. Prijedlog razvojnih projekata

Prvih šest poglavlja Program razvoja odnosi se na analizu stanja. Analiza stanja obuhvaća ocjenu postojećih strateških razvojnih dokumenata te analizu vanjskog i unutrašnjeg okruženja. Za izradu analize stanja korišteni su podaci prikupljeni primarnim istraživanjem i sekundarni podaci Državnog zavoda za statistiku RH, Ministarstva poljoprivrede RH, APPRRR, Turističke zajednice Istarske županije i Turističke zajednice HR te interni podaci, postojeće studije i programi Istarske županije. Dodatno su provedeni intervjui s predstavnicima važnijih poljoprivrednih udruga, tvrtki iz poljoprivredno-prehrambenog sektora te Agencije za ruralni razvoj Istre.

Podaci prikupljeni analizom stanja korišteni su za definiranje ključnih razvojnih potrebe i potencijala te izradu SWOT analize poljoprivrede i ruralnog razvoja Istarske županije.

Srednjoročna vizija razvoja predviđa razvoj istarske poljoprivrede kao samodostatne, održive, konkurente i pametne djelatnosti. Takva poljoprivreda će dati ključan doprinos razvoju Istre kao Bio regije i vrhunske gastronomske destinacije, omogućiti poljoprivrednicima da žive od svog rada, pomoć u očuvanju istarskog identiteta te doprinijeti povećanju kvalitete života u ruralnom prostoru.

Ostvarenje ove vizije razvoja temelji se na **tri strateška cilja**:

- **Postizanje prehrambene sigurnosti i održivost poljoprivredne proizvodnje;**
- **Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje;**
- **Razvoj ruralne ekonomije i povećanje kvalitete života u ruralnom prostoru.**

U okviru navedenih strateških ciljeva definirano je **9 razvojnih prioriteta, 18 mjera i 3 strateška projekta** namijenjenih njihovoj provedbi.

Tijekom izrade Programa razvoja održano je više sastanaka radne skupine koju su činili predstavnici Upravnog odjela za poljoprivredu, šumarstvo, lovstvo, ribarstvo i vodno gospodarstvo Istarske županije, predstavnici Instituta za poljoprivredu turizam Poreč te angažirani vanjski stručnjak. Organizirane su i dvije radionice s predstavnicima poljoprivredno-prehrambenog sektora, jedna u fazi rada na analizi stanja, a druga nakon izrade Prijedloga mjera razvoja poljoprivrede i ruralnog prostora.

Po izradi Prijedloga Programa razvoja provedeno je savjetovanje na mrežnim stranicama Istarske županije. Prihvaćeni prijedlozi tijekom postupka savjetovanja ugrađeni su u Prijedlog Programa razvoja, koji je potom upućen na postupanje Skupštini Istarske županije.

2. ANALIZA STRATEŠKIH RAZVOJNIH DOKUMENATA

Za potrebe izrade ovog Programa detaljno smo proučili razvojne dokumente, kako one na EU i nacionalnoj razini, tako i one lokalnog karaktera, koji su bili polazišna osnova za izradu Programa:

- *Zajednička poljoprivredna politika EU (www.agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_hr)*
- *Strategija poljoprivrede do 2030. godine (NN 26/22)*
- *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike RH 2023. – 2027. (NN 22/2023).*
- *Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027. (www.istra-istria.hr)*
- *Prostorni plan Istarske županije (SNIŽ 14/16).*

Budući smo u izradi ovog Programa usmjereni na buduće razdoblje predstaviti ćemo samo važnije strateške postavke navedenih dokumenata.

Zajedničku poljoprivrednu politiku EU (ZPP) čini niz zakona i provedbenih instrumenata putem kojih se provode intervencije u poljoprivredi, a kako bi se u zemljama EU-a osigurala jedinstvena politika u pogledu poljoprivrede. Uspostavljena je 1962. kao partnerstvo između poljoprivrede i društva te između Europe i njezinih poljoprivrednika.

Ciljevi ZPP su:¹

- *potpora poljoprivrednicima i poboljšanje poljoprivredne produktivnosti, čime se osigurava stabilna opskrba povoljnom hranom;*
- *zaštita prava poljoprivrednika iz Europske unije na odgovarajuću zaradu;*
- *doprinos borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima;*
- *očuvanje ruralnih područja i krajolika diljem EU-a;*
- *održavanje dinamičnosti ruralnoga gospodarstva promicanjem zapošljavanja u poljoprivredi, poljoprivredno-prehrambenim industrijama i povezanim sektorima.*

ZPP se tijekom godina razvijao kako bi mogao odgovoriti na promjenjive gospodarske okolnosti te zahtjeve i potrebe građana. ZPP za razdoblje 2023. – 2027. temelji se na deset ključnih ciljeva: osiguravanje pravednog dohotka za poljoprivrednike, povećanje konkurentnosti, jačanje položaja poljoprivrednika u lancu opskrbe hranom, borba protiv klimatskih promjena, briga za okoliš, očuvanje krajolika i biološke raznolikosti, poticanje generacijske obnove, dinamična ruralna područja, zaštita kvalitete hrane i zdravlja te poticanje znanja i inovacija (horizontalni cilj).

¹ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hr, pristupio 31.5.2024.

Glavni principi nove ZPP jesu: pojednostavljenje, sistem baziran na uspješnosti, bolje usmjeravanje i zadržavanje snažnih zajedničkih elemenata. Za novo razdoblje, ZPP ima i novi model provedbe. EU je definirala ključne ciljeve ZPP-a, široki spektar intervencija i osnovne zahtjeve Unije koje države članice moraju ispuniti. Države članice, temeljem svojih potreba izrađuju vlastite strateške planove za postizanje ključnih ciljeva ZPP. Sve strateške planove prije provedbe odobrava Europska komisija.

Strategija poljoprivrede do 2030. (SP RH) je strateški sektorski dokument koji sadrži viziju i plan provedbe strateške transformacije poljoprivrede i ruralnog prostora u Hrvatskoj za razdoblje do 2030. U izradi Strategije korišten je širi sektorski pristup koji uz poljoprivrednu proizvodnju uključuje preradu, distribuciju proizvoda, tržište i zahtjeve potrošača („od polja do stola“). Vizija razvoja poljoprivrede navedena u Strategiji glasi: „proizvoditi veću količinu visokokvalitetne hrane po konkurentnim cijenama, održivo upravljati prirodnim resursima u promjenjivim klimatskim uvjetima te doprinijeti poboljšanju kvalitete života i povećanju zaposlenosti u ruralnim područjima“. Vizijom se naglašava važnost poljoprivredne proizvodnje uz nužnost održivog upravljanja prirodnim resursima te uravnoteženi teritorijalni razvoj.

Iz vizije razvoja poljoprivrede proizašla su 4 strateška cilja: povećanje produktivnosti i konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora, jačanje održivosti i otpornosti poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene, obnova ruralnog gospodarstva i unapređenje uvjeta života u ruralnim područjima te poticanje inovacija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru (horizontalni cilj). Strateški ciljevi povezani su s ključnim potrebama hrvatske poljoprivrede, a za njihovu realizaciju osmišljen je plan aktivnosti u obliku intervencija.

Strategija poljoprivrede do 2030. godine podupire provedbu Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21.) i Strateški cilj 9. *Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva u okviru „Zelene i digitalne tranzicije“*. Aktivnosti navedene u Strategiji pridonijet će ostvarenju vizije Hrvatske 2030. godine.

Strategija poljoprivrede do 2030. je bila osnova za izradu **Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike RH 2023. – 2027.** (SP ZPP RH). SP ZPP RH je programski dokument koji definira primjenu alata i instrumenata ZPP (izravna plaćanja, ruralni razvoj, sektorska intervencija) te daje financijsku konstrukciju za provođenje programa. Polazeći od ciljeva ZPP i posebnosti hrvatske poljoprivrede i ruralnih područja, predviđene su intervencije koje će RH provoditi u razdoblju 2023. – 2027. Za provedbu SP ZPP RH predviđeno je 3,7 mlrd. eura od čega 1,87 mlrd. eura za izravna plaćanja, 1,81 mlrd. eura za ruralni razvoj te 62,5 mil. eura za sektorsku potporu (pčelarstvo). U okviru izravnih plaćanja 25% sredstava je predviđeno za ekosheme koje obuhvaćaju slijedeće intervencije: intenzivnu raznolikost usjeva/nasada, pašarenje na krškim pašnjacima, intenzivirano održavanje ekološki značajnih površina,

uporabu stajskog gnoja na oraničnim površinama, minimalni udio leguminoza od 20% unutar poljoprivrednih površina, konzervacijsku poljoprivredu i očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti. U okviru rashoda za ruralni razvoj 37% sredstva namijenjeno je za ciljeve u području klime i okoliša. U sklopu IAKS mjera ruralnog razvoja koje se odnose na klimu i okoliš predviđene su sljedeće intervencije: smanjenje korištenja zaštitnih sredstava u višegodišnjim nasadima, očuvanje bioraznolikosti i okoliša na trajnim travnjacima i oranicama, očuvanje ugroženih i izvornih pasmina domaćih životinja, ekološki uzgoj, potpora za očuvanje, održivo korištenje i razvoj genetskih izvora u poljoprivredi, plaćanja za dobrobit životinja, očuvanje obilježja krajobraza, očuvanje ekstenzivnih voćnjaka i maslinika te plaćanja za područja s prirodnim i ostalim ograničenjima.

Provedbom SP RH i SP ZPP RH osigurati će se doprinos ciljevima Europskog zelenog plana. **Europski zeleni plan** (EZP) sveobuhvatan je plan Europske unije kojim se želi postići klimatska neutralnost (smanjenje neto emisije stakleničkih plinova za 55% u odnosu na 1990. godinu) EU do 2030. godine. EZP usvojen je 2019. godine i sastoji se od nekoliko aspekta od kojih poljoprivreda, hrana i okoliš imaju važno mjesto. Namjera je EZP poboljšati dobrobit i zdravlje građana EU i budućih generacija omogućujući im svjež zrak, čistu vodu, plodno tlo i bioraznolikost, obnovljene, energetske učinkovite zgrade, zdravu i cjenovno dostupnu hranu, više javnog prijevoza, čistiju energiju i najnovije tehnološke inovacije u području energije, dugotrajnije proizvode, koji se mogu popraviti, reciklirati i ponovo koristiti, znanja i vještine za poslove budućnosti i globalno konkurentnu i otpornu industriju. Dokumenti, koji pokrivaju područje proizvodnje hrane i ruralnog razvoja u sklopu EZP jesu:

- *Strategija od polja do stola,*
- *Strategija bioraznolikosti i*
- *Aksijski plan ekološke poljoprivrede*

Strategija od polja do stola (SPS) je plan kako prehrambeni sustav Europske unije učiniti održiviji i ekološki prihvatljiviji. Konkretni ciljevi SPS do 2030. godine su: osigurati dostatnu, cjenovno pristupačnu i hranjivu hranu unutar granica mogućnosti planeta, smanjiti upotrebu pesticida i gnojiva te prodaju antimikrobnih sredstava za 50%, povećati količinu zemljišta namijenjenog ekološkoj poljoprivredi na 25% od ukupno korištenih zemljišnih površina, promicati održiviju potrošnju hrane i zdravu prehranu, smanjiti gubitak i rasipanje hrane, suzbiti prijevare povezane s hranom u lancu opskrbe te povećati dobrobit životinja. Za uspješnu tranziciju poljoprivrednog sektora ključne su inovacije i prijenos znanja. Stoga je u okviru programa Obzor Europa predviđeno uložiti 10 mlrd. eura za istraživanja i razvoj u području hrane, poljoprivrede, bioekonomije, okoliša i ribarstva.

Strategija EU za Bioraznolikost (SB) usmjerena je na obnovu prirode i očuvanje bioraznolikosti na području EU. Strategijom je do 2030. godine predviđeno smanjenje pomora pčela i ostalih kukaca oprašivača, vraćanje najmanje 25.000 km rijeka u EU u stanje prirodnih vodotokova i sadnja tri milijarde stabala. Strategija bioraznolikosti također predviđa stvaranje zaštićenih područja koja pokrivaju najmanje 30% kopnenog i morskog područja EU.

Akcijski plan ekološke poljoprivrede daje preciznije smjernice za povećanje površina i potrošnje ekološki proizvedene hrane do 2030. godine. Podijeljen je na tri osi: poticanje potražnje i osiguravanje povjerenja potrošača, poticanje prelaska na ekološku proizvodnju i jačanje cijelog lanca vrijednosti te povećanje doprinosa ekološke poljoprivrede održivosti. Tri osi ukupno sadrže 23 aktivnosti. Aktivnostima se jača povjerenje kupaca, uključuje ekološke proizvode i sheme školske prehrane, sprječavaju prevare i osigurava sljedivost ekoloških proizvoda. Zatim pomaže se uključivanju malih poljoprivrednika u lance hrane, osnažuju kratki lanci dobave i poslovno povezivanje poljoprivrednika, te doprinos očuvanju okoliša, bioraznolikosti, dobrobiti životinja i učinkovitije korištenje resursa.

Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022.–2027. (PR IŽ) temeljni je srednjoročni akt strateškog planiranja, koji se donosi radi definiranja posebnih ciljeva za provedbu dugoročnih akata strateškog planiranja, Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine te sektorskih i višesektorskih strategija. PR IŽ temelji se na sljedećim prioritetima javnih politika:

- *zelena i povezana regija;*
- *pametna regija znanja prepoznatljiva po visokoj kvaliteti života, dostupnom obrazovanju i uključenosti;*
- *regija inovativnog i konkurentnog gospodarstva u funkciji održivosti;*
- *regija koja njeguje i promovira prepoznatljivost istarskog identiteta.*

U okviru spomenutih prioriteta definirano je 16 posebnih ciljeva i 77 mjera namijenjenih njihovoj provedbi. Za područje poljoprivrede relevantan je posebni cilj 3.4. *Razvoj održive i konkurentne poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva, akvakulture i vodnog gospodarstva.* Za ostvarenje tog cilja predviđene su slijedeće mjere: zaštita, valorizacija i promocija autohtonih proizvoda, daljnji razvoj Istre kao Bio regije, osnaživanje ljudskih potencijala za potrebe daljnjeg održivog razvoja poljoprivrede te poticanje razvoja poljoprivrede i sustava javnog navodnjavanja.

3. ANALIZA SPECIFIČNIH AGROEKOLOŠKIH UVJETA U ISTARSKOJ ŽUPANIJU

3.1. Geografski položaj

Istarski poluotok je geografski podijeljen između tri države: Republike Hrvatske, Republike Slovenije i Republike Italije (Slika 1). Manji dio sjeverne strane Miljskog poluotoka, površine manje od 40 m², pripada Republici Italiji, Koparski zaljev i dio Piranskog zaljeva, ukupne površine 386 km² pripadaju Sloveniji. Glavnina poluotoka, koja obuhvaća površinu od 3.130 km², nalazi se u sastavu Republike Hrvatske. Istarska županija proteže se većim dijelom Istarskog poluotoka. Ukupna površina Istarske županije iznosi 2.812,97 km², a nalazi se na krajnjem sjeverozapadu Republike Hrvatske. Županija graniči s Primorsko-goranskom županijom na istoku i jugu, sa Slovenijom na sjeveru te s Italijom na zapadu duž morske obale koja se proteže 578 kilometara. Na području Istarske županije nalazi se 46 otoka i otočića te 42 manje nadmorske tvorbe (hridi). Zahvaljujući svojoj izuzetnoj lokaciji u sjeveroistočnom dijelu Jadranskog mora i blizini razvijenih europskih regija, geoprometni položaj Istarske županije je vrlo povoljan. Na primjer, administrativno središte Županije, Pazin, udaljeno je 539,95 km od Beča, 555,82 km od Budimpešte, 777,91 km od Rima i 946,00 km od Bruxellesa, dok je udaljenost do Beograda 606,78 km. Stoga je Županija oduvijek igrala važnu ulogu kao most koji povezuje srednjoeuropski kontinentalni prostor s mediteranskim područjem.

Slika 1. Položaj Istarske županije (www.istra-istria.hr)

3.2. Klima

Istarski poluotok karakterizira sredozemna klima, no njegova specifična geografska pozicija, okruženost morem s tri strane, dovodi do spajanja sredozemne klime s umjereno kontinentalnom klimom u unutrašnjosti. Glavne karakteristike klime su topla i suha ljeta te

blage i vlažne zime. Ova klima je rezultat sjevernog umjerenog pojasa, blizine Jadranskog mora i utjecaja zapadne cirkulacije zraka. Jadransko i Sredozemno more imaju važnu ulogu u regulaciji temperature, hladeći vrući zrak iz Afrike i stabilizirajući temperature. Uočavaju se razlike u temperaturi između unutrašnjosti poluotoka i obalnih područja, te manje temperaturne amplitude uz obalu zbog utjecaja mora koje ljeti hladi, a zimi grije okolna područja. Utjecaj kopna primjetan je kroz prodore hladnih zračnih masa sa sjevera i češće ljetne kiše. Reljef također utječe na temperaturu, primjerice 'efekt kotlina' u unutrašnjosti, dok nadmorska visina obično ima obrnutu proporciju s temperaturom. Ortografija dinarskog planinskog lanca također ima značajan utjecaj.

Najniže obalno područje Istre, do 150 metara nadmorske visine, ima prosječne siječanjske temperature iznad 4 °C i srpanjske temperature od 22 - 24 °C. Toplinski utjecaj mora doseže dublje u unutrašnjost poluotoka kroz riječne doline. S porastom nadmorske visine, temperature su prosječno niže za 2 - 4 °C. Najveće razlike u temperaturi između mora i kopna primjećuju se ljeti i zimi, s najekstremnijim temperaturama koje su često zabilježene u unutrašnjosti. Blagotvoran utjecaj mora vidljiv je i pri ekstremnim temperaturama. Najniže izmjerene temperature na obali su više i za 10-ak stupnjeva od istog ekstrema u unutrašnjosti poluotoka: na obali se živa može spustiti i ispod -10°C, a u unutrašnjosti i ispod -20°C. Obrnuto je pri najvišim temperaturama, koje su zbog učinka mora u unutrašnjosti nekoliko stupnjeva više (najviše ljetne temperature dosežu 35 do 40°C).

Oborine su direktno povezane s reljefom poluotoka. Najviše padalina pada od unutrašnjosti prema brdovitom sjeveroistoku Istre, gdje godišnje padne više od 1500 mm padalina, dok najmanje padalina pada duž zapadne obale. Tipični vjetrovi uključuju bura, jugo i maestral. Bura donosi vedro, ali hladno vrijeme s sjeveroistoka, jugo je topli i vlažni vjetar koji donosi oblačno i kišno vrijeme, dok je maestral osvježavajući vjetar koji puše tijekom stabilnog i vedrog vremena, osobito tijekom ljeta. Zračne se mase sudaraju s reljefnom preprekom između Slavnika i Učke, te zbog podizanja zraka dolazi do kondenzacije i stvaranja oborina. Zbog navedenog su brdoviti predjeli na sjeveroistoku najkišovitiji. Kako je već navedeno, oni godišnje imaju više od 1500 mm oborina, a masiv Učka i više od 2000 mm. Najmanje kiše padne na zapadnoj obali i jugu. Duž obale od Valture do Novigrada padne od 800 do 900 mm, a na obali sjeverozapadne Istre od 900 do 1100 mm kiše. Iako količina oborine raste od zapada prema istoku Istre, cijeli poluotok ima isti oborinski režim. Najviše oborina padne u jesen (listopad, studeni), a manje je izrazit sekundarni vrhunac na prijelazu proljeća u ljeto. Najmanje je oborina na kraju zime i početku proljeća te ljeti. Unatoč prosječno dobroj vlažnosti klime velika varijabilnost oborina može povećati opasnost od suše, koja je najveća na zapadnoj obali, gdje su količine oborina najmanje, a razdoblje vrlo visokih temperatura traje i do tri mjeseca. Zbog manje sposobnosti zadržavanja vlage u tlu, suša je česta i u kraškim predjelima, koji imaju više oborina.

Srednje mjesečne vrijednosti najbitnijih meteoroloških podataka za mjernu postaju Pazin u razdoblju 1961.-2022. prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Srednje mjesečne vrijednosti za mjernu postaju Pazin u razdoblju 1961.-2022. (DHMZ, 2022.)

	siječanj	veljača	ožujak	travanj	svibanj	lipanj	srpanj	kolovoz	rujan	listopad	studen	prosinac
TEMPERATURA ZRAKA												
Srednja [°C]	2.8	3.7	6.6	10.4	14.9	18.9	21.2	20.4	16.1	11.8	7.6	3.9
Aps. maksimum [°C]	21.4	23.6	26.5	28.8	33.7	36.8	38.6	39.5	34.8	28.8	25.2	21.6
Datum (dan/god)	31/1989	24/2021	25/1977	9/2011	25/2009	28/2022	19/2007	3/2017	17/1987	2/2011	3/2004	4/1979
Aps. minimum [°C]	-18.7	-15.9	-14.0	-7.8	-2.5	1.7	5.2	3.5	-2.0	-5.6	-10.5	-15.5
Datum (dan/god)	8/1985	2/1991	2/2005	8/2003	2/1962	7/1986	22/1968	31/1995	29/1977	31/1991	25/1975	20/2009
TRAJANJE OSUNČAVANJA												
Suma [sati]	97.3	122.8	179.5	206.0	258.2	287.6	318.9	298.6	214.0	158.6	95.8	87.4
OBORINE												
Količina [mm]	77.6	79.4	77.0	84.3	90.2	92.4	67.5	96.6	113.8	111.7	143.2	102.8
Maks. vis. snijega [cm]	25	29	30	12	-	-	-	-	-	-	3	13
Datum (dan/god)	15/1985	4/1963	10/1976	3/1970	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-	3/-	25/1962	8/2012
BROJ DANA												
vedrih	7	7	6	4	4	4	8	9	7	7	4	6
s maglom	8	5	3	2	1	1	1	1	5	8	8	8
s kišom	9	9	9	12	13	12	9	9	10	10	12	10
s mrazom	18	16	14	6	0	0	0	0	0	5	11	17
sa snijegom	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
ledenih (tmin ≤ -10°C)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
studenih (tmax < 0°C)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
hladnih (tmin < 0°C)	20	18	14	4	0	0	0	0	0	3	10	18
toplih (tmax ≥ 25°C)	0	0	0	1	6	18	27	26	12	1	0	0
vrućih (tmax ≥ 30°C)	0	0	0	0	0	5	12	12	1	0	0	0

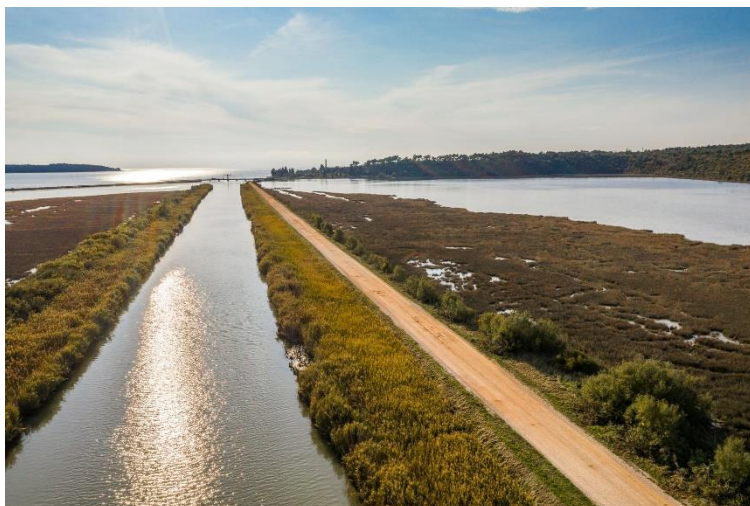
3.3. Voda

Hidrogeološke karakteristike Istarske županije dijele ovu regiju na tri glavna područja, svako s različitim uvjetima za formiranje površinskih i podzemnih voda. Navedena područja uključuju:

- 1) područje s karbonatnim stijenama, smješteno na južnoj strani fliškog bazena;
- 2) područje s flišnim naslagama, obuhvaćajući veći dio fliškog bazena;
- 3) područje s kombinacijom karbonatnih stijena i flišnih naslaga, nalazeći se na sjeveroistočnoj strani fliškog bazena.

Izvorišta vode predstavljaju ključne resurse za ljudsku upotrebu u Istri, pri čemu prevladavaju krški vodonosnici s karakterističnim obilježjima poput pukotinsko-kavernozne poroznosti, brzih podzemnih tokova te sposobnosti brzog prenošenja onečišćenja s površine do vodonosnog sloja. Duboki podzemni tokovi i velike oscilacije u izdašnosti često su prisutni u ovim vodonosnicima.

Najznačajniji površinski vodotoci u Istarskoj županiji uključuju rijeke Mirnu (Slika 2), Rašu, Boljunčicu, Dragonju te rijeku Pazinčicu, koja ponire u podzemlju. Akumulacije Butoniga i Boljunčica imaju važnu ulogu u vodnoj infrastrukturi, pri čemu se Boljunčica trenutno koristi samo kao retencija za zaštitu Čepić polja od poplava zbog izraženih gubitaka vode.

Slika 2. Ušće rijeke Mirne (www.colorsofistria.com)

3.4. Vodotoci

Mirna predstavlja najznačajniji površinski vodotok u Istarskoj županiji zbog veličine njezinog slivnog područja koje iznosi 494 km², što čini približno 30% ukupne vodne bilance na području Istre. Njezin početak glavnog toka smatra se spojem bujičnih pritoka Rečine i Drage te jakog povremenog izvora Tombazin, smještenog približno 2,3 km uzvodno od Buzeta. Nakon približno 38,5 km, Mirna se ulijeva u Tarski zaljev na zapadnoj obali Istre.

Sliv Raše i Boljunčice, koji su nekada bili jedinstveni, danas funkcioniraju kao dva potpuno odvojena sliva nakon što su provedeni obimni hidromelioracijski zahvati tijekom posljednjih šest desetljeća. Iz tih zahvata nastao je hidromelioracijski sustav Donja Raša, koji obuhvaća dio Raškog zaljeva i Krapansko jezero. Boljunčica je bujični vodotok koji prati smjer Učke, s koje sakuplja oborinske vode te se ulijeva u Plominski zaljev. Korito Boljunčice je regulirano na dionici kroz isušeni dio nekadašnjeg Čepićkog jezera, a izveden je i sustav kanala u polju. Ukupna površina njenog sliva iznosi 230 km².

Pazinčica je najduža ponornica u Istri, izvire u zaleđu Boruta i ima pet stalnih bočnih pritoka (Slika 3). Glavni tok Pazinčice dugačak je 18 km, a obilježava ju izrazita bujičnost i pojave velikih voda. Sliv Pazinčice izdužen je u pravcu sjeverozapad-jugoistok, s strmim bočnim pritocima koji se gotovo okomito spuštaju.

Slika 3. Pazinčica (www.istrapedia.hr)

Dragonja, rijeka koja čini granicu između Hrvatske i Slovenije u svom donjem i srednjem dijelu, najveći dio svog sliva ima u Sloveniji. S hrvatskog područja, Dragonju prihranjuje jedina veća pritoka Argila, površine oko 14 km². Ukupna površina sliva Dragonje iznosi 55,6 km².

3.5. Akumulacije

Akumulacija Butoniga se nalazi nizvodno od mjesta gdje se susreću tri glavna bujična ogranka – Butoniga, Dragučki i Račićki potok (Slika 4). Sliv akumulacije nalazi se unutar fliškog bazena središnjeg dijela poluotoka. Površina sliva iznosi 73 km², a maksimalna dubina vode u akumulaciji doseže oko 16 metara. Volumen akumulacije iznosi 19,7 milijuna m³, pri čemu se na korisni volumen odnosi 17,5 milijuna m³. Iz akumulacije se vrši cjelogodišnje crpljenje za vodoopskrbu, s intenzitetima koji ne padaju ispod 200 litara u sekundi kako bi se osigurao kontinuitet rada uređaja za kondicioniranje i minimalne brzine tečenja u magistralnim cjevovodima sustava Butoniga. Akumulacija Butoniga ima ključnu ulogu u vodoopskrbi južne Istre, posebice tijekom ljetnih razdoblja s visokom potrošnjom. Tijekom ljetnih 90-ak dana, intenziteti crpljenja se povećavaju na vrijednosti do maksimalno 500 – 600 litara u sekundi.

Slika 4. Akumulacija Butoniga (www.istrapedia.hr)

Akumulacija Boljunčica, izgrađena 1970. godine, ima dvojaku svrhu - za zaštitu dolinskog područja Čepić polja od poplava i za osiguranje vodnih zaliha za navodnjavanje. Površina akumulacije iznosi 0,980 km², pri čemu redovito presušuje tijekom godine, u prosjeku 11,6% dana u godini.

U Istarskoj županiji se posvećuje velika pažnja zaštiti voda, s obzirom na njihovu važnost kao ograničenog prirodnog resursa s neravnomjernom prostornom i vremenskom raspodjelom. Ključni faktori koji utječu na kvalitetu voda uključuju nedovoljno riješene sustave komunalnih, industrijskih i oborinskih otpadnih voda, neadekvatno postupanje s krutim otpadom, prisutnost ilegalnih odlagališta te poljoprivrednu proizvodnju.

3.6. More

Istarski poluotok, okružen Jadranskim morem sa tri strane, ima izuzetnu stratešku važnost mora kao prirodnog i ekonomskog resursa. Sjeverni Jadran je morfološka cjelina koja doseže dubine do 100 metara, s prosječnom dubinom od 35 metara. Ovo more ima visoku salinitetnu koncentraciju od 38,30‰, pri čemu područje Sjevernog Jadrana karakterizira nešto niža razina saliniteta zbog priliva voda iz velikih talijanskih rijeka. Jadran je umjereno toplo more, s površinskim temperaturama koje ljeti dosežu iznad 25°C, dok su najniže temperature zabilježene u veljači, oko 7°C.

Slika 5. Zapadna obala Istre (www.pixabay.com)

Geografski, sjeverni Jadran je podijeljen na dva hidrološka područja: obalno more zapadne obale Istre, koje spada u Venecijanski zaljev i Kvarner. Hrvatski dio zapadne obale Istre proteže se od ušća Dragonje do rta Kamenjak. Obala je plitka, hridinasta i blago razvedena, s nekoliko dubokih zaljeva kao što su Piranski zaljev, Tarska vala, Limski kanal te zaljevi u Puli, Verudu, Vinkuranu i Banjolu. Na južnijem dijelu obale, posebno iznad Poreča, počinju se pojavljivati otočići, dok se na južnom kraju ističe skupina otoka kod Rovinja i brijunski arhipelag. Kvarnerski zaljev je okružen strmom obalom otoka Cresa i istočne istarske obale. S Raškog kanala izdvajaju se Plominski zaljev te uvale poput Krnice, Budave, Kuje i Ližnjanskog zaljeva.

Istarska obala većinom je hridinasta, postaje strma prema jugu, i brzo doseže velike dubine. Pješčane i šljunčane plaže su rijetkost, a mogu se naći samo u kratkim dijelovima gdje dolazi do sedimentacije krupnog pijeska. U unutrašnjim vodama poput Limskog i Raškog kanala, dolazi do nakupljanja mulja.

Praćenje ekološkog statusa mora, kao i procjena morskog ekosustava, provodi se u priobalnim i prijelaznim vodama na području Istarske županije. Ovi monitorinzi pokazuju dobro stanje fitoplanktona i riba, uz visoku biološku raznolikost. Međutim, izgradnja lučke

infrastrukture i povećana turistička aktivnost, posebice ljeti, imaju negativne posljedice na priobalno područje i bioraznolikost. Turistički razvoj prijete obalnim zajednicama, dok neselektivno ribarstvo i marikultura doprinose onečišćenju i degradaciji morskih ekosustava.

3.7. Zrak

Na području Istarske županije identificirano je četiri potencijalna izvora onečišćenja zraka: TE Plomin, tvornica kamene vune Rockwool Adriatic, tvornica cementa Holcim u Koromačnu i tvornica cementa Calucem u Puli - Pola. Osim industrijskih postrojenja, povećanje prometa tijekom ljetnih mjeseci i energetske izvori u hotelijerstvu također imaju značajan utjecaj na kvalitetu zraka.

Prema Programu zaštite okoliša Istarske županije za razdoblje od 2019. do 2023., praćenje kvalitete zraka provodi se kroz tri grupe mjernih postaja:

- 1) postaje s ručnim posluživanjem uređaja: Ove postaje prate kvalitetu zraka u naseljima, s dugogodišnjim nizovima podataka;
- 2) automatske mjerne postaje: Uključuju imisijske postaje u okviru mreže TE Plomin, mjernu postaju Brovinje kod tvornice cementa Koromačno, te dvije mjernice kod tvornice kamene vune Rockwool Adriatic i još nekoliko drugih postaja,
- 3) posebne mjerne postaje za praćenje ukupne taložne tvari (UTT).

Rezultati mjerenja od 2014. do 2017. pokazuju da je kvaliteta zraka na svim postajama bila u I. kategoriji za praćene onečišćujuće tvari. Koncentracije ukupne taložne tvari i metala također su pratili, uglavnom uz kamenolome, te su bile u I. kategoriji kvalitete zraka. Prema Registru onečišćavanja okoliša, emisije onečišćujućih tvari u zrak iz nepokretnih izvora na području Istarske županije, osim amonijaka, smanjene su od 2014. do 2017. godine, posebno zbog smanjenja emisija iz velikih izvora poput termoelektrane Plomin. Navedeni izvori onečišćenja su uključeni u EU sustav trgovanja emisijama stakleničkih plinova prema EU ETS regulativi.

3.8. Tlo

Istra, kao jedna od 16 osnovnih krajobraznih jedinica Hrvatske, jasno je odvojena od unutrašnjosti planinskim lancem Učka – Ćićarija. Pedološki sastav Istarskog poluotoka podijeljen je na tri geomorfološke i prostorno-funkcionalne cjeline – Bijelu, Sivu i Crvenu

Istru (Slika 6). Ove cjeline ilustriraju krajobrazne, reljefne, geološke, hidrološke, pedološke, vegetacijske i morfološke karakteristike regije.

Raznolika tla s različitim fizikalnim svojstvima ključna su komponenta za procjenu pogodnosti za poljoprivrednu proizvodnju. Najčešći tip tla je crvenica (oko 45%), dok se oko 25% tla sastoji od smeđeg tla na vapnencu i dolomitu. Nedostatak sustavnog praćenja kvalitete tla na nacionalnoj i županijskoj razini nažalost znači da ne postoje podaci o stanju onečišćenosti tla u Istri. To onemogućava praćenje promjena u stanju tla i identifikaciju oštećenja uzrokovanih ljudskim ili prirodnim faktorima. Pojedinačni uzorci analiza kemijskog sastava poljoprivrednih tala u Istri pokazuje siromašnu opskrbu fosforom, srednje do bogate razine kalija, dok su crvenice i antropogena tla siromašna dušikom.

Slika 6. Geomorfološka podjela Istre (www.poistri.eu)

Bijela Istra

Krajobraz šireg područja obilježen je prisustvom brdsko-planinskih formacija, poput Ćićarije s prosječnom visinom od 1000 m i Učke s visinom od 1396 m, smještenih na sjeveroistoku istarskog poluotoka, od Buzeta do Plomina. Glavna karakteristika ovog reljefnog krajobraza su ogoljeli vrhovi i strme litice bijelih vapnenačkih stijena, što je dovelo do naziva Bijela Istra.

Područje je obilježeno krškim fenomenima poput kraških polja, dolaca, tornjastih stijena, jama i škrapa, s geološkim sastavom koji uključuje kredno-paleogenske vapnence i naslage fliša.

Tla na ovom području variraju od vapneno-dolomitnih crnica, rendzina, kamenjara do smeđih tala na vapnencu i dolomitu. Gorski lanac Ćićarije i Učke proteže se sjeverozapadno-jugoistočno kroz područje, s visinama iznad 1000 do 1400 metara nadmorske visine, čineći ga prepoznatljivim orijentacijskim točkama i geografskom granicom istarskog poluotoka.

Bijelu Istru, geomorfološki, možemo podijeliti na dva područja: sjeverni dio obuhvaća lanac vrhova Ćićarije, dok južni dio obuhvaća Planik, Učku, Plomin i Park prirode.

Siva Istra

Područje tršćansko-pazinskog bazena, koje se proteže od toka Dragonje duž Motovuna, Pazina prema zapadnom rubu Čepićkog polja do Plomina, te južno prema Labinu i Raši, izgrađeno je od naslaga fliša. Sjeveroistočnu granicu bazena čini područje Ćićarije, dok je istočnu granicu određuje masiv Učke. Glavna karakteristika reljefa i krajobraza Sive Istre je izrazita disekcija flišnih naslaga, koje su većinom nepropusne i podložne eroziji, što rezultira pojavom sivih lapora, vapnenca i pješčenjaka duž strmih padina. Geološki, ovo područje pripada paleogenskom flišnom bazenu središnje Istre. Uz reljef, naselja su također dominantna obilježja krajobraza, smještena na visokim točkama. Ova naselja su obično male veličine, gusto grupirana s ograničenim poljoprivrednim površinama unutar samih naselja. Zbog nepropusnosti flišnih naslaga, na ovom području formiraju se stalni i bujični vodotoci Istre poput Mirne, Dragonje i Raše. Geološki sastav terena omogućuje razgranatu mrežu površinskih vodotokova.

Crvena Istra

Crvena Istra, prekrivena vapnenačkim ravnjakom i crvenicom, obuhvaća gotovo tri četvrtine Istre, protežući se od Savudrije na sjeveru do Pazina na jugu, te prema južnom rubu Čepićkog polja i dijelu Labinštine. Osnovna obilježja krajobraza ovog područja su karakteristična crvenica, tla koja su uglavnom plitka do srednje dubine. Za razliku od Bijele i Sive Istre, u Crvenoj Istri nema značajnih površinskih voda osim lokvi i bara; voda se većinom upija u podzemlje i putuje prema moru kroz pukotine. Ovo područje se može podijeliti na kontinentalni i primorski dio.

3.9. Šume

Na području Istarske županije, šumska prostranstva se protežu od obale mora do planinskih vrhova Ćićarije i Učke, dosežući nadmorsku visinu od gotovo 1200 metara. Ovo raznoliko geomorfološko područje je dom različitim tipovima tla, što je doprinijelo formiranju raznovrsnih i specifičnih šumskih zajednica. Šumska pokrivenost Istarske županije obuhvaća dvije glavne regije, koje su nastale pod utjecajem različitih klimatskih uvjeta: mediteransku regiju, koja obuhvaća veći dio područja, te eurosibirsko-sjevernoameričku regiju, smještenu u uskom pojasu najviših planinskih dijelova Ćićarije i Učke.

U okviru mediteranske regije razlikuju se eumediteranska i submediteranska zona. Eumediteranska zona obiluje šumama zimzelenih vrsta, pretežno uz obalne dijelove. Ovdje prevladavaju zajednice hrasta crnike i crnog jasena. Submediteranska zona, šire područje, obiluje listopadnim vrstama, poput hrasta medunca i bijelog graba u toplijim područjima te hrasta medunca i crnog graba u hladnijim.

Na obroncima Ćićarije i Učke smještena je eurosibirska zona, gdje su bukove šume dominantne. Ovdje se uglavnom nalaze šume sjemenjače, s područjima pod crnim borom. Ove šume imaju gospodarski značaj zbog proizvodnje kvalitetne drvne mase.

Slika 7. Motovunska šuma (www.natura-histrica.hr)

3.10. Močvare

Močvarna staništa su dragocjeni ekosustavi koji obiluju biološkom i krajobraznom raznolikošću, ali su istovremeno i najranjiviji u Republici Hrvatskoj. Istra je u značajnoj mjeri

obilježena krškim područjem, gdje voda rijetko ostaje dugo vremena zbog visoke propusnosti tla. Ova izazovna situacija dovodi do nedostatka vode, posebno za stoku, što potiče ljude na stvaranje i očuvanje poluprirodnih ili umjetnih lokvi. Postavljanjem nepropusnog sloja gline u prirodna krška udubljenja sprječava se otjecanje kišnice. U tom kontekstu, očuvanje biološke raznolikosti u Istarskoj županiji ključno je zbog vlažnih livada, posebno oko ušća rijeke Mirne, koje igraju važnu ulogu. Na ovim područjima, istraživanja su identificirala prisutnost močvarnog okaša, leptira koji se nalazi na popisu sedam najugroženijih europskih vrsta danjih leptira.

4. ANALIZA AGRARNIH RESURSA I POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

4.1. Agrarni resursi

Poljoprivredno zemljište

Prema podacima o stanju i promjeni pokrova zemljišta po županijama (<http://corine.haop.hr/dash-municipality>) iz 2018. godine poljoprivredne površine u Istarskoj županiji zauzimaju 113 tis. ha. Od toga najveći udjel ima kategorija *pretežno poljoprivredno zemljište*, sa značajnim udjelom *prirodnog biljnog pokrova* s 53,04%, zatim kategorija *mozaik poljoprivredne površine* s 20,46%, vinogradi s 4,3 tis. ha ili 3,76%, te maslinici 1,97 tis. ha ili 1,74%.

Podaci o korištenom poljoprivrednom zemljištu dostupni su iz sustava ARKOD kojeg vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR). Sustav evidentira sve površine koje su poljoprivredna gospodarstva prijavila kao korištene radi ostvarenja prava na različite vrste potpora. Iako manji broj gospodarstava ne prijavljuju površine sustav obuhvaća većinu zemljišnih površina koje se koriste za poljoprivrednu proizvodnju.

U Istarskoj je županiji 2023. godine korišteno 24.537 ha poljoprivrednog zemljišta i 49.538 parcela (Tablica 2). Prosječna veličina parcele bila je 0,50 ha. U odnosu na 2018. godinu površina korištenog zemljišta smanjena je za 460 ha, broj parcela povećan za 1.718., prosječna veličina parcele smanjena za 0,02 ha.

U razdoblju 2018. – 2023. nema značajnijih promjena u površini korištenog poljoprivrednog zemljišta. Međutim, posljednjih dvadesetak godina korišteno poljoprivredno zemljište značajno je smanjeno. Prema podacima DZS RH u Istarskoj županiji se 2004. godine koristilo 130 tisuća ha poljoprivrednih površina ili gotovo triput više. Iako podaci iz dva navedena izvora, ARKOD sustav i procjene DZS RH, nisu posve usporedivi negativan trend je posve razvidan.

Tablica 2. Poljoprivredne površine i broj parcela poljoprivrednih gospodarstava Istarske županije 2018. i 2023.

	2018.	2023.
Broj parcela	47.820	49.538
Površina zemljišta u ha	24.997	24.537

*stanje na dan 31.12

Izvor: APPRRR (Prikaz broja, površine ARKOD-a i broja PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a 31.12.2023.)

Jedno od ključnih ograničenja istarske poljoprivrede je mali posjed (Tablica 3). Gotovo 70% od svih poljoprivrednih gospodarstava obrađuje manje od 3 ha (69,18%) poljoprivrednog zemljišta, 28,44% gospodarstava obrađuje između 3 i 20 ha, 2,18% gospodarstva obrađuje između 20 i 100 ha, a 0,19% gospodarstava obrađuje između 100 i 1.500 ha. Najviše zemljišta koriste gospodarstva veličine od 3 – 20 ha, 45,38%, dok 12 najvećih gospodarstava koristi 13,56% od ukupnih poljoprivrednih površina.

Tablica 3. Distribucija PG po veličini korištenog poljoprivrednog zemljišta u Istarskoj županiji 2023.

	Površina		PG	
	ha	%	Broj	%
<3 ha	4.983	20,31	4.283	69,18
>3 - 20 ha	11.134	45,38	1.761	28,44
>20 - 100 ha	5.091	20,75	135	2,18
>100 - > 1.500 ha	3.327	13,56	12	0,19
>1.500 ha	-	-	-	-
UKUPNO	24.537	100	6.191	100

*stanje na dan 31.12

Izvor: APPRRR (Prikaz broja, površine ARKOD-a i broja PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a 31.12.2023.)

Najveći dio korištenih poljoprivrednih površina jest pod oranicama i vrtovima 11,4 tisuće ha (46%), zatim pod maslinicima 3,9 tisuće ha (15,84%), livadama 2.9 tis. ha (11,74%), vinogradima 2.8 tisuće ha (11,27%) krškim pašnjacima 2.8 tisuće ha (11,12%), itd. (Tablica 4). Deset godina ranije, prema podacima DZS RH u IŽ, korišteno je 27 tisuća ha oranica i vrtova, 1,6 tisuća ha maslinika, 4,2 tisuće ha vinograda, 1,1 tisuća ha voćnjaka, 15,8 tisuća ha livada te 80,2 tisuće ha pašnjaka. Značajno su povećane površine pod maslinicima, dok su sve ostale kategorije korištenog zemljišta smanjene.

Tablica 4. Površine prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta u Istarskoj županiji 2023.

Kategorija zemljišta	Površina (ha)	Površina (%)
Oranice i vrtovi	11.402,07	46,00
Maslinik	3.927,18	15,84
Livada	2.910,25	11,74
Vinograd	2.793,71	11,27
Krški pašnjak	2.755,49	11,12
Voćnjak	547,38	2,21
Mješoviti trajni nasad	215,10	0,87
Ostale vrste uporabe zemljišta	13,40	0,05
Privremeno neodržavana parcela	221,09	0,89
Ukupno	24.785,67	100,00

*stanje na dan 31.12

Izvor: APPRRR (Prikaz broja i površine ARKOD-a po naseljima i vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta)

Na području županije 2022. godini bilo je 2.284 ha poljoprivrednih površina u ekološkom uzgoju, od čega je 627 ha u prijelaznom razdoblju, a 1.657 ha u redovitoj ekološkoj proizvodnji (Tablica 5). Udjel ekoloških površina u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama bio je 9,09%. U strukturi ekološkog zemljišta trajni nasadi imaju udjel od 36,95%, trajni travnjaci 31,87%, a oranice i vrtovi 31,17%.

Tablica 5. Površina poljoprivrednog zemljišta za ekološku proizvodnju prema vrsti upotrebe Istarskoj županiji, 2022. godina

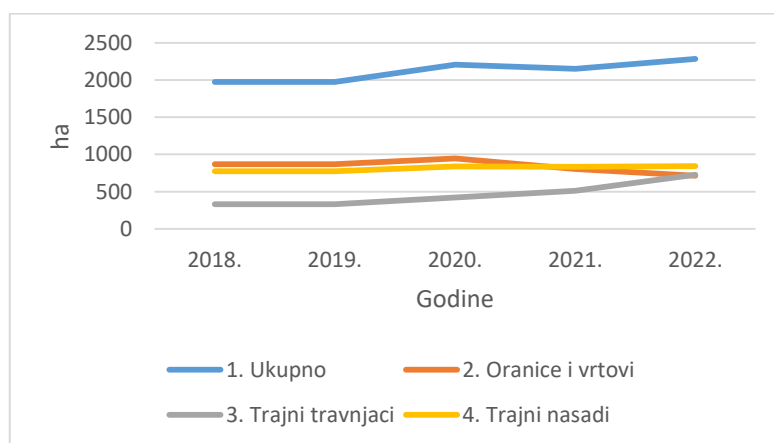
Kategorija zemljišta	Prijelazno razdoblje (ha)	Završeno prijelazno razdoblje (ha)	Ukupno (ha)
Oranice i vrtovi	235	477	712
Trajni travnjaci	297	431	728
Trajni nasadi	95	749	844
Ukupno	627	1657	2284

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2022.

Tijekom posljednjih 5 godina, poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom su se povećale za 15,76% odnosno prosječno godišnje za 3,2%. Po toj stopi rasta do 2030. godine može se očekivati oko 3 tisuće ha ili nešto više od 11% zemljišta pod ekološkom proizvodnjom. To je značajno manje od cilja koji je do 2030. godine postavila EU od 25% ekoloških površina. Naravno, to nije u skladu ni s projektom ISTRA BIO REGIJA, za koji se strateški opredijelila Istarska županija.

Prema vrsti uporabe ekološkog zemljišta najveći udio zauzimaju trajni nasadi, zatim trajni travnjaci te oranice i vrtovi. U razdoblju 2018. – 2022. godina udvostručene su površine pod trajnim travnjacima, površine trajnih nasada povećane su za 9,19%, a oranice i vrtovi smanjili za gotovo petinu.

Tablica 6. Površine poljoprivrednog zemljišta za ekološku proizvodnju u Istarskoj županiji u razdoblju 2018. - 2022. godina.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2023.

Broj domaćih životinja u IŽ nije se značajnije mijenjao posljednjih 10-tak godina. Pema podacima MPS RH koncem 2023. godine bilo je 7,7 tisuća goveda, 6,1 tisuću svinja, 15,2 tisuće ovaca, 3,6 tisuće koza, 1,4 tisuće konja i 947 magaraca (Tablica 7). U odnosu na 2014. godinu smanjio se broj goveda i ovaca za oko 10%, ali je povećan broj svinja, koza i konja. Broj PG koje drže goveda smanjen je za 34%, dok se u svim ostalim kategorijama njihov broj povećao, najviše broj uzgajivača svinja.

Tablica 7. Brojno stanje domaćih životinja i uzgajatelja u Istarskoj županiji na dan 31.12.

Vrsta	2023.		2014.		Promjena %	
	Broj životinja	Broj PG	Broj životinja	Broj PG	Broj životinja	Broj PG
Goveda	7.726	628	8.538	977	90	64
Svinje	6.132	1.002	1.835	127	334	789
Ovce	15.222	540	16.648	471	91	115
Koze	3.582	304	2.688	230	133	132
Konji	1.351	338	921	203	147	167
Magarci	947	185	423	82	224	226

Izvor: MPS, Izvješće o broju domaćih životinja prema JRDZ i isporučenim količinama mlijeka

Broj ekološki uzgojenih goveda smanjio se za više od 3 puta s 1.201 grla na 379. S druge strane porastao je broj ovaca s 14 na 523 2022. godine, te broj koza s 267 grla na 438 grla (Tablica 8). Broj kopitara u ekološkom uzgoju je 76, a za pčelinje zajednice posljednji dostupan podatak je iz 2020. godine kad ih je bilo 146.

Tablica 8. Broj ekološki uzgojenih grla stoke u Istarskoj županiji u razdoblju 2018. – 2022.

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Goveda	1201	125	213	257	379
Svinje	-	-	-	-	-
Ovce	14	16	256	523	-
Koze	267	330	328	-	438
Perad	41	-	-	-	-
Kopitari	-	-	-	-	76
Pčelinje zajednice	169	110	146	-	-

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2023.

Broj i struktura poljoprivrednih gospodarstava u IŽ

U Upisniku poljoprivrednika 31. prosinca 2023. godine u Istarskoj županiji evidentirano je ukupno 6.826 gospodarskih subjekata u poljoprivredi (poljoprivrednih gospodarstava), što čini 4,09% od ukupnog broja upisanih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Po broju ukupno upisanih poljoprivrednih gospodarstava i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava Istarska županija je na 5. mjestu među hrvatskim županijama.

U strukturi upisanih poljoprivrednika u Istarskoj županiji 78% su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, 15,08% samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva, 3,5% trgovačka društva registrirana za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, 3,16% poljoprivredni obrti, 0,1% poljoprivredne zadruge i 0,09% druge pravne osobe (Tablica 9).

Tablica 9. Broj poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji prema tipu, 31. 12. 2023.

Tip poljoprivrednog gospodarstva	Broj	Udjel (%)
Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	5.331	78,09
Samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo	1.030	15,09
Obrt	216	3,16
Zadruga	7	0,10
Trgovačko društvo	236	3,46
Druge pravne osobe	6	0,09
Ukupno	6.826	100

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

U jedinicama lokalne samouprave (gradovi i općine) najveći broj poljoprivrednih gospodarstava upisan je u Upisnik poljoprivrednika na području grada Poreča (403), zatim grada Pazina (361), Pule (346) i Rovinja (330), dok je najmanji broj upisan na području općine Funtana (10) i Lanišća (17).

U posljednjih sedam godina raste broj poljoprivrednih gospodarstava na području Istarske županije (Tablica 10). Tijekom analiziranog razdoblja smanjen je broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a povećan broj samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava zbog usklađivanja uvjeta poslovanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava sukladno članku 52. Zakona o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN br. 29/18, 32/19 i 18/23).

Tablica 10. Broj poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji prema tipu, 2017.-2023. godine

Tip poljoprivrednog gospodarstva	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo	5.625	5.770	5.880	5.766	5.616	5.330	5.331
Samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo			54	243	538	969	1.030
Obrt	213	206	212	214	215	220	216
Zadruga	4	4	5	5	7	7	7
Trgovačko društvo	183	187	198	215	231	237	236
Druge pravne osobe	5	5	6	6	6	6	6
Ukupno	6.030	6.172	6.355	6.449	6.613	6.769	6.826

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2018., 2019., 2020., 2021.,

Dobna struktura nositelja PG u IŽ je nepovoljna (Tablica 11). Dobna skupina mlađih od 41 godine sudjeluje u ukupnom broju PG s 13,7%, skupina od 41 do 45 godina s 7,5%, skupina od od 46 do 50 godina s 8,1%, skupina od od 51 do 55 godina s 8,8%, skupina od od 56 do 60 godina s 11,1%, skupina od 61 do 65 godina s 12,2%, te stariji od 65 godina s 38,3% (Tablica 11.). Polovica nositelja PG starija je od 60 godina.

Tablica 11. Starosna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji, 31. 12. 2023.

Starosna dob (godine)	Broj	Udjel (%)
<41	937	13,72
41-45	515	7,54
46-50	556	8,14
51-55	604	8,84
56-60	763	11,17
61-65	833	12,20
>65	2618	38,35

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

Zbog visoke životne dobi nositelja i nepostojanja nasljednika mnoga obiteljska poljoprivredna gospodarstva se gase kao proizvodno-gospodarske jedinice. Prema popisu poljoprivrede iz 2003. godine broj poljoprivrednih kućanstava bio je 13.534 što je gotovo duplo više u odnosu na podatak o broju poljoprivrednih gospodarstava 2023. godine (6.826). Iako ta dva pokazatelja nisu potpuno usporediva zorno prikazuju smanjenje broja proizvodno-gospodarskih jedinica koje se u Istri bave poljoprivrednom proizvodnjom. Posljedice toga su gubitak vitalnih poljoprivrednih resursa. Stočni fond se rapidno smanjio, a poljoprivredno

zemljište velikim djelom ostalo neobrađeno ili pretvoreno u građevinsko zemljište, pretežito za potrebe turističke djelatnosti. Osim što su ključna za očuvanje poljoprivrednih resursa, aktivnosti poljoprivrednih gospodarstva doprinose očuvanju tipičnog istarskog ruralnog krajobraza, što je ključno za razvoj Istre Bio regije. U slijedećih nekoliko godina, ako se ne poduzmu kompenzirajuće mjere, ugasit će se veliki broj „staračkih“ gospodarstva. Prema podacima Upisnika poljoprivrednika (APRR) u Istri je 2023. godine bilo 6.577 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva (OPG, SOPG i OBRT) što je 96,35% svih PG u Istri. Od toga su 2.576 ili 39,17% staračka gospodarstva (starost nositelja gospodarstva veća od 65 godina). Prema jednom istraživanju provedenom u Istarskoj županiji 26,2% staračkih gospodarstava neće se reproducirati kao proizvodno-gospodarske jedinice, a 54,6% reproducirat će se kao mješovita ili nepoljoprivredna gospodarstva². Navedeno ukazuje na opasnost od daljnjeg gubitka poljoprivrednih resursa, poljoprivrednog zemljišta i stočnog fonda.

Obrazovna struktura nositelja PG nešto je povoljnija od hrvatskog prosjeka. Najviše nositelja PG ima završenu srednju školu. Međutim, za razmjerno veliki broj PG nema podataka o školskoj spremi nositelja (Tablica 12.).

Tablica 12. Obrazovna struktura nositelja OPG-a u Istarskoj županiji, 31. 12. 2023.

Stupanj obrazovanja	Broj
Nezavršena osnovna škola	178
Osnovna škola	737
Srednja škola	2671
Visokoškolsko obrazovanje	915
Nema podataka	2338

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

Prema broju članova OPG najviše je gospodarstva bez članova (40,5%), zatim se jednim aktivnim članom (36,4%), s dva člana (15,6%), s tri člana (5,9%), s četiri člana (1,2%), te s pet članova 0,2% (Tablica 13.).

² Ilak Peršurić, A. S. (2003). Sociodemografska reprodukcija obiteljskih gospodarstava Istarske županije. Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, 41(1/2 (159/160)), 47-66.

Tablica 13. Broj članova na OPG u Istarskoj županiji, 31. 12. 2023.

Broj članova	Broj OPG-a	Broj članova
0	2160	0
1	1944	1944
2	833	1666
3	316	948
4	64	256
5	12	60
Ukupno	5329	4874

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

4.2. Poljoprivredna proizvodnja

Vinogradarsko-vinarska proizvodnja i maslinarstvo

Gospodarski najznačajnije grane poljoprivredne biljne proizvodnje u Istarskoj županiji su vinogradarstvo-vinarstvo i maslinarstvo. Istarski poluotok raznoliko je geološko reljefno i klimatsko područje koje pruža raznolik potencijal za uzgoj mnogih sorata vinove loze. Istarski vinogradi smješteni su u tri vinogorja – Zapadna Istra, Središnja Istra i Istočna Istra. Podregija Hrvatska Istra dijeli se na: vinogorje Zapadna Istra (Bale, Brtonigla, Buje, Fažana, Grožnjan, Kaštelir – Labinci, Ližnjan, Marčana, Medulin, Novigrad, Poreč, Pula, Rovinj, Sveti Lovreč, Umag, Višnjan, Vižinada, Vodnjan, Vrsar, Funtana, Tar – Vabriga), vinogorje Središnja Istra (Buzet, Barban, Cerovlje, Gračišće, Kanfanar, Karojba, Lanišće, Lupoglav, Motovun, Oportalj, Pazin, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tinjan, Žminj) i vinogorje Istočna Istra (Kršan, Labin, Pićan, Raša, Sveta Nedelja) (Pravilnik o vinogradarstvu, NN br.81/22).

Cijeli poluotok karakteriziraju velike razlike u reljefu – od vinograda na visinama i preko 400 m, pa do sama mora, različita nagiba i ekspozicije. Raznolika je i klima pa je tako u Poreču i Puli prosječna godišnja temperatura viša (13 – 14 °C), a količina oborina umjerena (oko 850 mm/godišnje). U središnjoj Istri mnogo je jači utjecaj kontinentalne klime pa tako u Pazinu bilježimo prosječnu godišnju temperaturu tek nešto višu od 11 °C, ali i znatno više oborina (>1000 mm/godišnje). No pored te, velike raznolikosti okolinskih uvjeta, možda je najveća i najpoznatija razlika u sastavu tala. S obzirom na to da je najočitija razlika u njihovoj boji, nerijetko se Istra dijeli na crvenu (crvenica, terra rossa) i bijelu (flišna tla, terre bianche). Upravo tako velika raznolikost okolinskih uvjeta te duga tradicija uzgoja doveli su do bogate genetske raznolikosti sortimenta koji se uspješno uzgaja na području Istre. Istra je vrlo specifična hrvatska podregija, gdje u uzgoju nalazimo zastupljene kontinentalne i mediteranske sorte vinove loze. Zahvaljujući vrlo naprednoj tehnologiji u vinogradarstvu i

vinarstvu te povoljnim agro-ekološkim uvjetima mnoge sorte vinove loze daju vrhunske rezultate te znatno pridonose bogatstvu mirisa i okusa istarskih vina.

Prema podacima iz Vinogradarskog registra krajem 2023. godine na području Istarske županije u registru je upisano 2.793 ha vinograda s 11 milijuna trsova vinove loze na 5.758 parcela (Tablica 14).

Tablica 14. Površina vinograda, broj parcela s vinogradima, broj trsova i broj poljoprivrednih gospodarstava (PG) s vinogradima u Istarskoj županiji (IŽ) i Republici Hrvatskoj (RH), 31. 12. 2023.

Obilježje	IŽ	RH	Udjel IŽ u RH (%)
Površina vinograda (ha)	2.793	17.278	16,1
Broj parcela	5.758	62.269	9,2
Broj trsova	11.761.146	87.162.978	13,5
Broj PG	2.564	31.727	8,0

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava u Istri ima vinograde manje od 0,1-1 ha (Tablica 15), njih 1,8 tisuća, 43 gospodarstva imaju od 5 do 10 ha vinograda, 36 gospodarstava ima između 10 i 50 ha vinograda, te jedno gospodarstvo ima 546 ha vinograda.

Tablica 15. Površina vinograda i broj poljoprivrednih gospodarstava (PG) u Istarskoj županiji (IŽ) prema razredima veličine vinograda, 31. 12. 2023.

Razred veličine vinograda (ha)	Površina (ha)	Broj PG
< 0,1	23,85	340
0,1 - 1	563,54	1797
1 - 5	639,66	297
5 - 10	299,19	43
10 - 50	592,68	36
>200	546,41	1

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023.

U Istarskoj je županiji za 2022. vinsku godinu (01.08.2022. - 31.07.2023.) 287 podnositelja prijavilo proizvodnju 13,757.70 t grožđa i 9,1 milijun litara vina (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2023).

Najznačajnija i najzastupljenija bijela vinska sorta u Istri je Malvazija istarska koja daje

različite stilove vina pri čemu prevladaju srednje do jako alkoholna vina, uravnoteženih kiselina i izraženih aroma. Uz više muškatnih sorata posebno se ističe vino Zaštićene oznake izvornosti (ZOI) „Muškat momjanski“ koji se proizvodi na području Momjana od sorte Muškat bijeli. Crna vina Istre, tamnih su nijansi crvene do ljubičaste boje, izraženih voćnih aroma, a dominira sorta Teran uz Borgonju (Frankovku), Merlot, Muškat ružu, Hrvaticu, Cabernet sauvignon i Refoš.

Istra je vodeća hrvatska vinarska županija. Istarska vina, posebice Malvazija istarska postiže vrhunsku kakvoću i premijske cijene na domaćem i vanjskim tržištima. Tome svjedoče i brojne nagrade poput onih dobivenih zadnjih nekoliko godina na međunarodnim natjecanjima poput Decantera.

Slika 8. Nagrađeni istarski vinari na natjecanju Decanter 2024 (www.vinistra.hr)

Istra je najsjevernija maslinarska podregija u kojoj se danas uzgaja više od milijun stabala. Maslinarstvo u Istri ima višestoljetnu tradiciju. Mnogi arheološki nalazi upućuju na to da su se masline uzgajale u Istri i prije dolaska Rimljana. Duga povijest rezultirala je i većim brojem autohtonih sorata.

Posebnost Istarskog poluotoka u uzgoju maslina očituje se u tome što je dvotisućljetnom tradicijom na ovom prostoru stvoreno nekoliko specifičnih autohtonih istarskih sorata.

Najpoznatije sorte su: črnica, buža, buža minuda, buža puntoža, drobnica, istarska bjelica, karbonaca, žizolera, moražola, oblica, rošinjola.

Prema podacima iz ARKOD baze krajem 2023. godine u Istarskoj županiji bilo je upisano ukupno 8.663 parcela maslinika površine 3.927 ha. Najveća površina maslinika upisana u

ARKOD bazi nalazi se na području Vodnjana (578 ha), najmanja na području općine Sveti Petar u Šumi (2,1 ha).

Proizvodnja maslina 2023., uz prosječni prinos od 3 t/ha može se procijeniti na 11,7 tisuća tona, a proizvodnja maslinovog ulja, uz randman od 15% na 1,77 milijuna litara. Za istarsko maslinarstvo još važnije od količine proizvedenog maslinovog ulja je njegova kakvoća. Istarska maslinova ulja redovito postižu vrhunsku kakvoću, što dokazuje visoki broj odličja na prestižnim svjetskim ocjenjivanjima poput Flos Olei-a, na kojemu je Istra zadnjih nekoliko godina najnagrađivanija svjetska regija, ali i premijske cijene koja takva ulja postižu na domaćem i vanjskim tržištima.

Slika 9. Nagrađeni istarski maslinari na natjecanju Flos Olei 2024 (www.istra-istria.hr)

Proizvodnja ostalih biljnih kultura

Službena statistika ne prati proizvodnju poljoprivrednih proizvoda na razini županija, već na razini RH i NUTS regija. Stoga smo poljoprivrednu proizvodnju procijenili na temelju površina pod poljoprivrednim kulturama i njihovih prinosa. Površine pod poljoprivrednim kulturama preuzeli smo iz AGRONET baze (zahtjevi za plaćanje u poljoprivredi). Prinosi kultura temelje se na podacima iz modelskih kalkulacija savjetodavne službe i stručnim procjenama autora studije.

Proizvodnja žita 2023. godine odvijala se na oko 2,5 tisuća ha. Najviše je proizvedeno ječma 5,2 tisuće tona, zatim kukuruza, 3,7 tisuće tona, pšenice 3,3 tisuće tona, zobi 1,2 tisuće tona itd. Proizvodnja tvrde pšenice prijavljena je na svega 8,3 ha (tablica 16).

Tablica 16. Proizvodnja žita 2023. godine

kultura	ha	prinos t/ha	proizvodnja t
ječam	1.032	5,0	5.161
kukuruz	432	8,5	3.673
pšenica	599	5,5	3.294
Zob	266	4,5	1.198
Tritikale	113	4,6	520
Pir	28	4,0	112
pšenica tvrda	8	5,4	45
UKUPNO	2479		

Izvor: APPRRR, AGRONET, 2023.

Proizvodnja uljarica 2023. godine odvijala se na 189 ha od čega 84,7 ha suncokreta, 64,2 ha uljane repice, 32,2 ha soje te 8,2 ha tikve uljanice. Proizvodnja suncokreta procijenjena je na 237 tona (cca. 95 tona ulja), uljane repice na 186 t (cca. 75 tona ulja), soje 100 ha i tikve uljanice 8,2 ha.

Proizvodnja krmnog bilja odvijala se na 10 tisuća ha od čega lucerne na 3,7 tisuće ha, trava i travolike paše na 900 ha te stočnog sirka na 197 ha. Uz to prijavljeno je 2,6 tisuća ha livada i 2,4 tisuće ha krških pašnjaka.

Voćarska proizvodnja odvijala se na 445,8 ha od čega miješani nasadi voćnih vrsta na 167,9 ha, ljeska na 73,6 ha, trešnja na 36 ha, orah na 27,3 ha, smokva na 26,4 ha, šljiva na 24,1 ha, breskva na 22,7 ha, jabuka na 20,2 ha, badem na 17,4 ha, kruška na 15,1 ha itd. Najveća je proizvodnja miješanog voća, zatim jabuka 705 tona, šljiva 481 tonu, lubenica 364 tone, breskve 341 tonu, kruške 301 tonu, smokve 290 tona te jagode 210 tona (Tablica 17).

Tablica 17. Proizvodnja voća 2023. godine

kultura	ha	prinos t/ha	proizvodnja t
miješani nasad voćnih vrsta	167,9	10	1.679
jabuka	20,2	35	705
Šljiva	24,1	20	481

lubenica	9,1	40	364
trešnja	36,0	10	360
breskva	22,7	15	341
kruška	15,1	20	301
smokva	26,4	11	290
jagoda	6,0	35	210
lijeska, jezgra	73,6	0,4	29
badem	17,4	0,4	7
Orah	27,3	0,2	5
UKUPNO	445,8		4.775

Izvor: APPRRR, AGRONET, 2023.

Posljednjih godina značajno su povećane površine pod orašastim voćem i trenutno zauzimaju 118 ha odnosno više od četvrtine ukupnih površina pod voćnim kulturama (26,5%). Tome su značajno pridonijeli visoki poticaji za te kulture.

Proizvodnja povrća odvijala se na 1,2 tisuće ha od čega proizvodnja mješovitih kultura na 467 ha, krumpira na 272 ha, bundeve na 158 ha, rajčice na 111 ha, kupusa na 59 ha, luka na 51 ha, tikvice na 24 ha, češnjaka na 21 ha itd. Najveća je bila proizvodnja miješanih povrtnih kultura 7 tisuća tona, krumpira 6,8 tisuća tona, rajčice 5,5 tona, luka 1,5 tisuće tona, kupusa 1,5 tisuća tona itd. (Tablica 18).

Tablica 18 Proizvodnja povrća 2023. godine

kultura	ha	prinos t/ha	proizvodnja t
miješane povrtnne kulture	467,0	15	7.005
krumpir	271,8	25	6.795
rajčica	110,7	50	5.534
Luk	50,9	30	1.527
kupus	58,9	25	1.473
bundeva (suho zrno)	157,6	35	800
radič	30,1	25	753
tikva, tikvice	23,8	15	357
blitva	8,8	35	309
Kelj	9,9	25	247
Salata	5,8	25	144
Češnjak	20,6	6	123
grah (suho zrno)	8,6	2	17
Rikula	0,1	20	1
UKUPNO	1.224,60		25.086

Izvor: APPRRR, AGRONET, 2023.

Proizvodnja aromatičnog i ljekovitog bilja odvijala se na 70,4 ha. Najveća je bila proizvodnja lavande na 51,7 ha, smilja na 13,2 ha, ružmarina na 2,4 ha i timijana na 1,9 ha. Proizvodnja cvijeća odvijala se na 2,8 ha.

Stočarska proizvodnja

Prema podacima Hrvatske agencija za poljoprivredu i hranu odnosno Središnjeg laboratorija za kontrolu kvalitete mlijeka u Hrvatskoj u Istarskoj županiji je 2023. godine tržišna proizvodnja kravljeg mlijeka bila 7,4 milijuna kg od čega je 5,6 milijuna kg isporučeno mljekarama, a 1,7 milijuna kg je izravno prodano na PG kao svježe mlijeko ili mliječne proizvode (Tablica 19). Preradom kravljeg mlijeka bavilo se 8 PG. Tržišna proizvodnja ovčjeg mlijeka bila je 2022. godine 189,7 tisuća kg od čega je 175,5 tisuće kg isporučeno mljekarama, 14,2 tisuće kg je izravno prodano ili prerađeno na gospodarstvu. Četiri PG su se bavila preradom ovčjeg mlijeka. Tržišna proizvodnja kozjeg mlijeka bila je 37 tisuća kg.

Tablica 19. Tržišna proizvodnja mlijeka u Istarskoj županiji 2022. godine

	isporučeno mlijeko kg	izravno prodano ili prerađeno na PG kg	Ukupno kg
Kravlje mlijeko	5.628.518	1.733.176	7.361.694
Ovčje mlijeko	175.528	14.200	189.728
Kozje mlijeko	36.995		36.995

Službena statistika ne vodi podatke o stočarskoj proizvodnji na razini županija. Prirast i proizvodnju mesa procijenili na temelju broja goveda i iskustvenih koeficijenata. Stoga ti podaci daju samo grubu aproksimaciju stvarnog stanja (Tablica 20).

Tablica 20. Prirast i proizvodnja mesa u IŽ

Vrsta mesa	prirast t	meso t
Govedina	1.236	742
Svinjetina	797	415
Janjetina	244	117

Prirast mesa govedine procijenjen je na 1,2 tisuće tona, a proizvodnja mesa na 742 tone,

prirast svinjetine na 797 tona, a proizvodnja mesa na 415 tona te prirast janjetine 244 tone, a proizvodnja janječeg mesa na 117 tona.

Bogatstvo i raznolikost biljnih vrsta jedna je od prednosti Istarske županije u pčelarskoj proizvodnji. Pod nazivom Istarski med/Istrski med zaštićeno je sedam vrsta meda - uniflorni od bagrema, kadulje, kestena, lipe i vrijeska, te dva multiflorna: cvjetni med i bjelogorični medljikovac.

Istarski med/Istrski med zaštićen je oznakom izvornosti na razini EU (ZOI), a uključuje med koji se proizvodi na području cijele Istarske županije, u dijelu Primorsko-goranske županije odnosno na području grada Opatije te općina Lovran, Mošćenička Draga i Matulji, zatim otoka Cresa i Lošinja i okolnih manjih otoka, te slovenskih istarskih općina Kopar, Izola, Piran i Ankaran (<https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/hrana-111/oznake-kvalitete/zoi-zozp-zts-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/zasticena-oznaka-izvornosti-zoi/zoi-istarski-med-istrski-med-u-postupku-registracije/5284>).

Ekološka proizvodnja

Prema podacima iz AGRONETA za 2023. godinu ekološka proizvodnja u Istarskoj županiji odvijala se na 1.893 ha ili 8,78% ukupno poljoprivrednih površina (Tablica 21). Od toga na krške pašnjake otpada 501 ha, maslinike 500 ha, lucernu 310 ha, vinograde 159 ha, trave i travolika paša 75 ha, livade 60 ha, ljesku 40 ha, ječam ozimi 36 ha, pšenica ozimu 23 ha itd. Na prvih 7 navedenih kultura otpada 1,6 tisuća ha ili 87% ekoloških površina u Istarskoj županiji.

Tablica 21 Ekološka površine u Istarskoj županiji 2023. godine

naziv kulture	ha
krški pašnjak	501,1
maslina	500,1
lucerna	310,3
plemenita vinova loza	158,5
trave i travolika paša	74,9
livade	60,3
lijeska	40,1
ječam-ozimi	35,9
pšenica-ozima	23,2
pravi pir	19,4
zob-jara	18,7

lavanda	15,5
ječam-jari	13,0
miješani nasad voćnih vrsta	11,0
smjesa leguminoza i žitarica	9,7
pšenica-jara	9,5
smiljkita (svinđuša)	8,9
smokva	8,6
facelija	6,3
badem	6,1
djetelina	5,5
konoplja	5,4
radič	5,1
smilje	4,5
bundeva	4,2
miješane povrtno kulture	4,1
trešnja	3,6
rajčica	2,7
kukuruz	2,4
ostalo	24,5
UKUPNO	1.893,10

Izvor: APPRRR, AGRONET, 2023.

Osim podataka iz AGRONETA o strukturi biljne proizvodnje, ne postoje drugi izvori podataka o ekološkoj proizvodnji u Istarskoj županiji. U nastavku se daje kratka kvalitativna ocjena ekološke proizvodnje.

Ekološkim uzgojem u Istarskoj županiji aktivno se bavi stotinjak poljoprivrednih gospodarstva. Uz pašnjake i proizvodnju krmnog bilja, značajnija je maslinarska proizvodnja i uzgoj vinove loze. Proizvodnja ekološkog povrća, voća, mlijeka i mesa, kao i broj proizvođača tih proizvoda su jako mali.

5. PROGRAM POTICANJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG RAZVOJA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Istarska županija aktivno potiče razvoj poljoprivrede i ruralnog prostora putem pet poluga:

- Programa za razvoj poljoprivrede i agroturizma Istre
- Program potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju na području Istarske županije u razdoblju 2022. – 2027.
- Programi i projekti udruga u okviru javnih potreba poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstva Istarske županije
- Projekti i programi iz područja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i vodnog gospodarstva
- Plan navodnjavanja

5.1. Program razvoja poljoprivrede i agroturizma Istre

Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizama Istra je osnovala Istarska županija 1995. godine radi kreditiranja primarne poljoprivredne proizvodnje, prerade poljoprivrednih proizvoda i agroturizam u Istarskoj županiji. Njegova je uloga bila ključna za razvoj vinarske i maslinarske proizvodnje, posebice u prvim godinama rada kad su krediti za financiranje poljoprivrede bili izrazito nepovoljni za klijente i teško su se dobivali. Međutim, i danas je to najpovoljniji, najbrži i najjednostavniji način financiranja poljoprivrednih proizvođača u Istarskoj županiji.

Fond odobrava kredite namjenski i to za sljedeće namjene:

- *Nabavka rasplodnih grla krupne i sitne stoke pasmina koje u Istri nisu autohtone, napučene pčelinje košnice koje nisu u ekološkoj proizvodnji i dr.*
- *Stočarsko poljop. gospodarstvo – proizvodnja mlijeka i mesa, uključivo i prerada vlastite proizvodnje*
- *Uzgoj autohtonih istarskih pasmina*
- *Zaštićeni autohtoni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi uključivo i proizvodi u postupku dobivanja zaštite*
- *Ekološka poljop. gospodarstva uključivo i investicije u infrastrukturu ekološke proizvodnje*
- *Zbrinjavanje nusproizvoda kod proizvodnje, prerade i dorade poljoprivrednih proizvoda*
- *Oprema za navodnjavanje*
- *JLS klasificirane u područja posebne državne skrbi i one koje su izgubile benefite iz statusa brdsko-planinskog područja – predfinanciranje i sufinanciranje EU projekata*
- *Remont jata u farmi nesilica*

- *Helicikultura (uzgoj puževa)*
- *Podizanje dugogodišnjih nasada (vinogradi, voćnjaci)*
- *Podizanje maslinika*
- *Obrtna sredstva u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, preradi i doradi poljoprivrednih proizvoda*
- *Kupnja poljoprivrednog i/ili građevinskog zemljišta – okrupnjavanje neposredno uz postojeći posjed radi unaprjeđenja poljoprivredne djelatnosti*
- *Kupnja ili izgradnja i/ili opremanje poslovnog prostora koji je u funkciji proizvodnje ili prerade i dorade poljoprivrednih proizvoda u sklopu obiteljskog gospodarstva (Fizička osoba)*
- *Kupnja ili izgradnja i/ili opremanje poslovnog prostora koji je u funkciji proizvodnje ili prerade i dorade poljoprivrednih proizvoda*
- *Nabavka poljoprivredne mehanizacije i dostavnog vozila u funkciji poljoprivredne proizvodnje*
- *Investicije u djelatnosti neophodne za podršku primarnoj poljop. proizvodnji te preradi i doradi poljop. proizvoda (proiz. i održavanje opreme i mehanizacije, bačvarska/kovačka/veterinarska djelatnost i sl.)*
- *Programi za unaprjeđenje i razvoj lovstva*
- *Poboljšanje uvjeta za razvoj dopunskih djelatnosti sukladno Pravilniku o dopunskim djelatnostima na OPG-ima*
- *Razvojni programi značajni za širu zajednicu koji su u funkciji ruralnog turizma, agroturizma, lovnog turizma, ribarstva i pratećih djelatnosti (lag/lagurflag/klaster/giu/proizv.org./savez/jls/jrs)*
- *Razvojni programi u ribarstvu (oprema, marikultura, preradbeni kapaciteti)*
- *Podizanje plastenika i staklenika te oprema u akvaponiji / hidroponiji*
- *Instaliranje obnovljivih izvora energije (sunce, vjetar, voda) na objektima u funkciji primarne poljop. proizvodnje, prerade i dorade ali isključivo za potrebe poljoprivrednog gospodarstva*

Istarska županija je 2023. godine provela tri programa potpore poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstvu.

5.2. Program potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju Istarske županije u razdoblju 2022. – 2027.

U okviru programa dodjeljuju se bespovratna financijska sredstva (potpore male vrijednosti) poljoprivrednim proizvođačima za provođenje sljedećih aktivnosti:

1. **Unaprjeđenje ekološke poljoprivredne proizvodnje**

2. Sufinanciranje certifikacija autohtonih proizvoda ZOI
3. Potpora oštećenima u slučaju elementarnih nepogoda
4. Unapređenje stočarske proizvodnje
5. Potpora za mini klaonice na OPG-u

U okviru prve i druge mjere sufinancira se certifikacija ekoloških odnosno autohtonih proizvoda zaštićenih oznakama izvornosti. U okviru treće mjere daje se potpora poljoprivrednicima u slučaju elementarne nepogode za štetu nastalu na objektima u kojima se odvija poljoprivredna proizvodnja, na poljoprivrednoj mehanizaciji i opremi. U okviru četvrte mjere sufinanciraju se troškovi uzgoja istarske koze i istarske ovce, držanje kastrata Istarskog goveda (Boškarin), očuvanje, razvoj i obnavljanje pčelinjeg fonda, te očuvanje proizvodnje mlijeka kod manjih proizvođača. U okviru pete mjere sufinancira se izgradnja odnosno rekonstrukcija i opremanje objekata malih klaonica, pokretnih klaonica i objekata za obradu otpadnih voda, filtriranje zraka i rashladne sustave.

5.3. Programi i projekti udruga u okviru javnih potreba poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstva Istarske županije

U okviru ovog projekta dodjeljuju se bespovratna financijska sredstva za financiranje projekata/programa udruga koje su programski usmjerene na rad u poljoprivredi, šumarstvu, lovstvu, ribarstvu i vodnom gospodarstvu na području Istarske županije, a prvenstveno one čiji su projekti/programi i aktivnosti usklađeni s Županijskom razvojnom strategijom i ostalim strateškim programima Istarske županije. Sredstva se dodjeljuju za provođenje sljedećih aktivnosti:

- organizaciju manifestacija i učešće na manifestacijama iz područja poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstva
- unapređenje proizvodnje autohtonih i izvornih proizvoda s oznakom kvalitete te autohtonih pasmina uključujući i proizvode na bazi divljači, autohtonih kultivara te unapređenje ekološke i integrirane poljoprivrede i pčelarstva te primjena novih tehnologija u poljoprivredi
- unapređenje i razvoj prijenosom znanja i informacija s ciljem zadržavanja ljudi u ruralnom prostoru, povećanjem površina pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, ostvarivanjem dodatnih prihoda, očuvanjem i poboljšanjem prirodnih resursa
- sufinanciranje dopunskog obrazovanja poljoprivrednika, neformalnog obrazovanja žena (komorska udruženja i strukovne komore, zadružne asocijacije, znanstvene, stručne i obrazovne institucije, turističke zajednice, ustanove, agencije i JLS)
- unapređenje lovstva, razvojne programe u sektoru lovstva, te koordinaciju lovozakupnika zajedničkih lovišta

- podršku institucionalnom i organizacijskom razvoju udruga iz područja poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva i vodnog gospodarstva.
- sufinanciranje troškova zbrinjavanja i liječenja napuštenih životinja

5.4. Projekti i programi iz područja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i vodnog gospodarstva

U okviru programa dodjeljuju se bespovratna financijska sredstva za financiranje projekata i programa iz područja poljoprivrede, šumarstva, ribarstva i vodnog gospodarstva namijenjenih JLS, znanstveno-obrazovnim i istraživačkim institucijama, turističkim zajednicama, zadružnim asocijacijama, strukovnim komorama i komorskim udruženjima, gospodarsko-interesnim udruženjima, agencijama u poljoprivredi i ustanovama. Sredstva se dodjeljuju za provođenje slijedećih aktivnosti:

- Organizaciju manifestacija i učešće na manifestacijama
- Unapređenje proizvodnje autohtonih i izvornih proizvoda te autohtonih pasmina, autohtonih kultivara, unapređenje ekološke i integrirane poljoprivrede i pčelarstva, te primjenu novih tehnologija u poljoprivredi
- Unapređenje i razvoj prijenosom znanja i informacija sa ciljem zadržavanja ljudi u ruralnom prostoru, povećanjem površina pod ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom, ostvarivanjem dodatnih prihoda, očuvanjem i poboljšanjem prirodnih resursa
- Sufinanciranje dopunskog obrazovanja poljoprivrednika, neformalnog obrazovanja žena (komorska udruženja i strukovne komore, zadružne asocijacije, znanstvene stručne i obrazovne institucije, turističke zajednice, ustanove, agencije i JLS).

5.5. Plan navodnjavanja

Istarska županija ulaže značajne napore u projekte navodnjavanja kako bi se povećale razmjerno male površine navodnjavanog zemljišta i sektor učinio otpornijim na sušu. Godine 2015. izgrađen je i stavljen u funkciju Sustav javnog navodnjavanja Valtura (440 ha), a 2022. godine Sustava javnog navodnjavanja Červar Porat-Bašarinka. U pripremi je izrada dokumentacije za još dva sustava javnog navodnjavanja: Turine (300 ha) i Proština (378). Uz to, planirana je izgradnja 13 manjih sustava navodnjavanja.

Izrada projektne dokumentacije za projekte navodnjavanja financira se sredstvima Istarske županije, Hrvatskih voda i JLS iz Istarske županije, a izgradnja sustava navodnjavanja financira se s 85% sredstava iz EU i 15% sredstava RH.

6. TRŽIŠTE POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENIH PROIZVODA ISTARKE ŽUPANIJE

Tržište hrane u IŽ, prema podacima za 2023. godinu, sastojalo se od 278 tisuća potrošača od čega su 195 tisuća bili stanovnici IŽ (70,28%), a 83 tisuće uvjetni stanovnici³ (29,72%). Vrijednost istarskog tržišta hrane može se grubo procijeniti na 1.7 mld. eura godišnje od čega 390 milijuna eura (23,16%) otpada na potrošnju lokalnog stanovništva⁴, a 1,3 mld. (76,84%) eura⁵ na turističku potrošnju. Količinski promatrano turisti povećavaju potrošnju hrane na istarskom tržištu za oko 30%, a vrijednosno za oko 4,3 puta. Tako velika razlika u vrijednosti potrošnje hrane između turista i lokalnog stanovništva posljedica je tri ključna čimbenika: visoka kupovna moć stranih turista, puno veća potrošnja za hranu i piće tijekom odmora od uobičajenog te trošak usluživanja hrane i pića u ugostiteljstvu.⁶

6.1. Potrošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Potrošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na tržištu IŽ prikazana je za najvažnije kategorije proizvoda. Procijenjena je na temelju broja stanovnika IŽ, broja uvjetnih stanovnika te potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda po stanovniku. Podaci o potrošnji po stanovniku preuzeti su iz studije Proizvodno-potrošne bilance hrane u RH 2022.

Ukupna potrošnja žita procijenjena je na oko 26 tisuća tona godišnje. Potrošnja po stanovniku je 95 kg godišnje odnosno 71,46 kg brašna godišnje. U ukupnoj potrošnji žita pšenica sudjeluje s oko 90%. Agregatna potrošnja ulja procijenjena je na 6,8 tis. tona, a potrošnja po stanovniku na 24,58 litara godišnje. Od toga 10-tak litara otpada na potrošnju maslinovog ulja, a ostalo na potrošnju ostalih biljnih ulja. Potrošnja krumpira procijenjena je na 14,5 tisuća tona ili 52,23 kg po stanovniku godišnje, a potrošnja povrća na 27,9 tisuća tona odnosno 100,54 kg po osobi godišnje. U potrošnji povrća najveći udjel ima potrošnja rajčice s 24,54 kg po stanovniku godišnje od čega 13,91 kg otpada na prerađenu rajčicu, zatim luk i češnjak s 12,48 kg, mrkva s 8,72 kg, lubenica i dinja s 8,61 kg, kupus s 8,6 kg, paprika s 7,05 kg itd. Ukupna potrošnja citrusa procijenjena je na 14,9 tisuća tona, a kontinentalnog voća na 8,8 tisuća tona odnosno na 31,85 kg po stanovniku godišnje. Od toga

³ Broj uvjetnih stanovnika je aproksimativni pokazatelj koji pokazuje koliko turisti povećavaju potrošnju hrane na nekom lokalnom tržištu. Dobiva se dijeljenjem broja noćenja turista s brojem dana u godini (30,1 milijun turističkih noćenja 2023./365 dana).

⁴ Vrijednost potrošnje hrane lokalnog stanovništva na tržištu Istarske županije, uz prosječnu potrošnju od 2.000 Eura po stanovniku godišnje, iznosi oko 390 milijuna Eura godišnje.

⁵ Potrošnja za hranu i piće po turistu dnevno, osim potrošnje u smještajnim objektima („u usluzi smještaja s hranom“), procijenjena je oko 28 Eura dnevno. Tom treba pribrojati i trošak hrane u „usluzi smještaja s hranom“ koji smo grubo procijenili na oko 15 Eura, što ukupno čini prosječnih 43 Eura izdataka za hranu i piće po turistu dnevno. Uz 82,6 tisuća uvjetnih stanovnika dobiva se procjena vrijednosti potrošnje hrane turista od 1,686 mld. Eura godišnje.

⁶ U vrijednosti turističke potrošnje hrane najveći udjel ima trošak usluživanja, koji je nekoliko puta veći od troška proizvoda kojeg gosti konzumiraju.

je najveća potrošnja jabuke s 16,39 kg po stanovniku godišnje, zatim breskvi i nektarina s 3,86 kg, stolnog grožđa s 3,51 kg itd. Ukupna potrošnja mlijeka i mliječnih prerađevina, izražena u mliječnom ekvivalentu procijenjena je na 67 tisuća tona odnosno na 241 l po osobi godišnje. Agregatna potrošnja mesa procijenjena je na 25 tisuća tona ili na 90,31 kg po stanovniku godišnje. Od mesa, najveća je potrošnja svinjetine (uključivo i potrošnju suhomesnatih proizvoda) s 42,9 kg po stanovniku godišnje, zatim piletine s 27,3 kg po stanovniku godišnje, mesa goveda s 17,08 kg po stanovniku godišnje te janjetine i jaretine s 3,05 kg po stanovniku godišnje. Ukupna potrošnja jaja je 3,3 tone odnosno 196 komada po stanovniku godišnje. Agregatna potrošnja vina procijenjena je na 6,9 tisuća litara, a potrošnja po stanovniku na 25 litara godišnje.

Tablica 22. Procjena potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u IŽ

	Po osobi godišnje kg	Lokalno stanovništvo t	Turisti t	Ukupno t
Žito	95,28	18.602	7.866	26.468
Ulja	24,58	4.799	2.029	6.828
Krumpir	52,23	10.197	4.312	14.509
Povrće	100,54	19.629	8.300	27.929
Citrusi i banane	53,47	10.439	4.414	14.853
Ostalo voće	31,85	6.218	2.629	8.848
Mlijeko i prerađevine (u ekvivalentu mlijeka)	241,28	47.107	19.919	67.025
Goveđe meso	17,08	3.335	1.410	4.745
Svinjsko meso (uključivo i suhomesnato)	42,88	8.372	3.540	11.912
Piletina	27,3	5.330	2.254	7.584
Janjetina i jaretina	3,0	586	248	833
Jaja (196 kom.)	11,77	2.298	972	3.270
Vino (000 l)	25	4.881	2.064	6.945

Izvor: MPS RH, Proizvodno-potrošne bilnace RH, DZS RH

Količinski promatrano, turistička potrošnja povećava ukupnu potrošnju hrane na tržištu IŽ za 42%. Međutim, u špici turističke sezone udio turističke potrošnje je puno veći. Prema procjenama, na vrhuncu turističke sezone u Istri boravi oko 300.000 gostiju dnevno, što znači da se potrošnja poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, količinski promatrano, povećava za dva i pol puta.

6.2. Samodostatnost poljoprivredne proizvodnje u IŽ

Samodostatnost poljoprivredne proizvodnje pokazuje u kojoj mjeri poljoprivredna proizvodnja pokriva potreba za hranom u jednoj zemlji ili regiji. Izračunava se stavljanjem u omjer lokalne proizvodnje s potrošnjom. Za potrebe ove studije izračunata su dva pokazatelja samodostatnosti. Prvi je dobiven stavljanjem u omjer poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji i potrošnje lokalnog stanovništva, a drugi stavljanjem u omjer poljoprivredne proizvodnje i ukupne potrošnje na lokalnom tržištu (uključuje i turističku potrošnju).

Tablica 23. Samodostatnost poljoprivrede u IŽ

	Proizvodnja t	Lokalna potrošnja t	Samodostatnost ¹ %	Ukupna potrošnja t	Samodostatnost ² %
Pšenica	5.161	16.624	31,0	23.654	21,8
Maslinovo ulje	2.003	1.952	102,6	2.778	72,1
Ostala biljna ulja	194	2.847	6,8	4.050	4,8
Krupir	9.513	10.197	93,3	14.509	65,6
Kupus	1.473	1.588	92,7	2.260	65,2
Luk i češnjak	1.650	2.450	67,4	3.486	47,3
Mrkva	28	1.712	1,6	2.435	1,1
Rajčica	5.534	5.537	100	7.878	70,2
Paprika	182	1.385	13,2	1.970	9,3
Salata	144	650	22,2	925	15,6
Jabuka	705	3.200	22,0	4.553	15,5
Šljiva	481	1.690	28,5	2.405	20,0
Breskva i nektarina	341	754	45,2	1.073	31,8
Kruška	301	449	67,1	640	47,1
Smokva	290	98	297,6	139	209,1
Lubenica i dinja	364	1.691	21,5	2.406	15,1
Mlijeko i mlječne prerađevine (u ekvivalentu mlijeka)	7.588	47.107	16,1	67.025	11,3
Goveđe meso	742	3.335	22,2	4.745	15,6
Svinjsko meso	415	8.372	5,0	11.912	3,5
Janjetina	117	586	20,0	833	14
Vino (000 l)	17.243	4.881	353,3	6.945	248,3

Izvor: Izračun autora na temelju podataka AGROENETA i MPS RH.

Istarska poljoprivreda deficitarna je s većinom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda osim s vinom i smokvama, te na razini domaćeg stanovništva i s maslinovim uljem. Namanja samodostatnost je kod svinjskog mesa i mlijeka, biljnih ulja, pšenice, te većine vrsta povrća i voća. Ako se promatra samodostatnost na razini ukupne potražnje na lokalnom tržištu nedostatna je proizvodnja iste vrste proizvoda samo što je stupanj samodostatnosti još manji.

6.3. Ponuda i cijene hrane u maloprodaji i ugostiteljstvu

Ponuda hrane u maloprodaji je raznovrsna i diferencirana prema kvaliteti i cjenovnim odsječcima. U maloprodaji dominiraju trgovački lanci s standardnom ponudom proizvoda, većinom iz uvoza, manje iz ostalih dijelova Hrvatske, te najmanje iz Istre. Od proizvoda podrijetlom iz Istre nudi se širi asortiman vina i maslinova ulja te ograničena ponuda lokalnih suhomesnatih proizvoda. Cijene su u prosjeku za 15-20% više u odnosu na hrvatski prosjek. Kvalitetna i vrhunska vina i maslinova ulja nudi veći broj vinarija, vinoteka, kušaonica maslinovog ulja i trgovina delikatesa, po premijskim cijenama.

Istarski pršut, pancetu, kobasice i ostali suhomesnati proizvodi mogu se kupiti kod proizvođača te u manjem broju delikatesnih trgovina, također po premijskim cijenama.

Od ekoloških proizvoda najveća je ponuda vina i maslinovog ulja, dok je manjkava ponuda ekološkog voća i povrća. Gastronomska ponuda Istre je vrlo bogata. Uz fast food i klasične restorane Istra nudi veliki broj vrhunskih restorana te tradicionalnih oštarija, gostionica, konoba te agroturizama čija se ponuda temelji na lokalnim namirnicama i istarskoj kulinarskoj baštini. Cijene hrane i pića u ugostiteljstvu je diferencirana prema kvaliteti ponude i lokaciji ugostiteljskog objekta. Cijene hrane u ugostiteljstvu su također 15 – 20 % više u odnosu na ostali dio Hrvatske (izuzev Dubrovnika).

6.4. Marketing istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Istarska županija se strateški opredijelila za razvoj proizvodnje proizvoda i usluga dodane vrijednosti, što je logičan izbor s obzirom na razmjerno malu veličinu posjeda koju imaju istarska PG i rascjepkanost zemljišnih parcela. Najveći je napredak postignut u proizvodnji, brendiranju i prodaji visoko kvalitetnih vina, prvenstveno Malvazije Istarske, ali i drugih vina te Istarskog maslinovog ulja. Vino i maslinovo ulje su najvrjedniji proizvodi istarske poljoprivrede.

Posljednjih dvadesetak godina ulažu se značajna sredstva u unapređenje proizvodnje, zaštite i brendiranja niza drugih proizvoda: jakih alkoholnih pića (komovica, biska, ruda i medenica), istarskog pršuta, meda, istarskog češnjaka, proizvoda od mesa istarskih autohtonih pasmina

domaćih životinja i istarskog sira. Na temelju kvalitetnih lokalnih proizvoda i istarske kulinarske baštine razvijena je bogata agroturistička ponuda. Za daljnji razvoj proizvodnje i prodaje istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ključan je uspješan marketing.

Marketinške aktivnosti u poljoprivredi i prehrambenom sektoru moguće je provoditi na tri razine: pojedinačni marketing, grupni marketing i zajednički marketing.⁷ Marketinški koncept na razini pojedinačnog poduzeća uspješno planira i provodi tek nekoliko većih poljoprivredno-prehrambenih sustava kao što je primjerice Agrolaguna te manji broj većih vinarskih i maslinarskih gospodarstva. Pojedinačne i povremene marketinške aktivnosti provode srednje velika i manja poljoprivredna gospodarstva koja se bave proizvodnjom i prodajom proizvoda dodane vrijednosti (vinari, maslinari, pršutari). Većina poljoprivrednih gospodarstva ne provodi marketinške aktivnosti.

Aktivnosti grupnog marketinga u Istarskoj županiji praktično ne postoje jer ne postoje snažne poljoprivredne zadruge odnosno proizvođačke organizacije.

Istarska županija napravila je značajan iskorak u provedbi zajedničkog marketinga. Najznačajnije su aktivnosti na brendiranju (zaštiti) i promociji tradicionalnih i visokokvalitetnih poljoprivredno prehrambenih proizvoda te organizacija promotivno-prodajnih manifestacija.

Oznakom izvornosti EU zaštićena su 4 proizvoda „Istarski pršut“, „Meso Boškarina“, „Istra“ (ekstra djevičansko maslinovo ulje dobiveno izravno iz ploda masline) i Istarski med / Istrski med. U postupku registracije su još jedan proizvod: Istarski ovčji sir/ Istrski ovčji sir. Oznakom ZOI zaštićeno je i vino „Muškat momjanski“.

Istarska razvojna agencija razvila je regionalnu oznaku kvalitete IQ – Istrian Quality - Istarska kvaliteta – Qualità istriana, koja je registrirana 2005. godine. Znak IQ prvo je dodijeljen za vina Malvazija istarska i istarski Teran, a potom je proširen na ekstra djevičansko maslinovo ulje, jaka alkoholna pića (komovica, biska, ruda i medenica), istarski pršut, med te istarski češnjak.

⁷ Kod pojedinačnog marketinga poduzeće samostalno planira i provodi vlastiti marketinški koncept. Kod grupnog marketinga organizacija proizvođača, kao što su primjerice poljoprivredne zadruge ili drugi oblici proizvođačkih organizacija planiraju i provode marketinški koncept zajedno sa svojim članovima. Kod zajedničkog marketinga državne odnosno regionalna uprava, njene institucije i udruženja proizvođače provode marketinške aktivnosti za svoje članove.

Agencija za ruralni razvoj Istarske županije (AZZRI), uz ostale aktivnosti razvija i promovira tipične istarske proizvode te ih povezuje s ugostiteljskom ponudom. Do sada je razvijena paleta proizvoda mesa od boškarina, Istarske ovce, Istarskog magarca i Istarske koze, a u planu je standardizirati proizvodnju i zaštititi veći broj drugih tradicijskih proizvoda (tjestenine tipične za istarsko područje, kravlji i kozji sir, ovčji sir, proizveden od mlijeka istarske ovce, meso janjadi istarske ovce, magareće mlijeko, itd.). Osim gospodarske koristi navedene aktivnosti doprinose očuvanju istarskog identiteta, što je jedna od strateških odrednica Istarske županije.

Na području IŽ tijekom cijele godine, u organizaciji udruga poljoprivrednika i JLS, organizira se velik broj promotivno-prodajnih manifestacija s ciljem povećanja poznatosti istarskih proizvoda dodane vrijednosti te poticanja njihove potrošnje (Vinistra, Internacionalni sajam pršuta Tinjan, Istravirgin, Izložba maslinovih ulja Rovinjštine, Festival istarske supe...).

6.5. Lokalno tržište kao akcelerator razvitka poljoprivredne proizvodnje

Poljoprivredna proizvodnja u Istri zadnjih dvadesetak godina nije pratila jaki porast potražnje uzrokovan rastom turizma, pa je trenutno potrošnja svih proizvoda, osim vina i vrhunskih maslinovih ulja, znatno veća od proizvodnje. S obzirom na povoljne agroklimatske uvjete i raspoložive resurse moguće je značajno povećati proizvodnju i prodaju svježeg voća i povrća, jaja te kvalitetnog mesa. Posebna lukrativna tržišna niša je tržište ekoloških proizvoda.

Tržište hrane u IŽ je bogato i zahtjevno. Blizina tržišta, visoka potražnja i relativno visoke cijene proizvoda su komparativna prednost za istarsku poljoprivredu, koja do sada nije dovoljno korištena. Stoga lokalno tržište može dati jak impuls za daljnji razvoj poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji.

7. RAZVOJNE POTREBE, POTENCIJALI I SWOT ANALIZA POLJOPRIVREDE ISTARSKJE ŽUPANIJE

7.1. Razvojne potrebe i potencijali

Temeljem provedene analize stanja i strateškog opredjeljenja razvoja Istre kao Bio regije definirane su razvojne potrebe i potencijali poljoprivrede Istarske županije.

Zaštita okoliša i prilagodba klimatskim promjenama

Suvremena poljoprivredna proizvodnja uzrokuje veliki broj ekoloških i društvenih problema kao što su erozija tla, degradacija humusa, zbijanje tla, eutrofikacija zemljišta i vodenih tijela, velika potrošnja vode, gubitak biološke raznolikosti te sve teži ekonomski položaj malih poljoprivrednih gospodarstava i osiromašenje ruralnih područja (Garnett, T. i sur. 2013., Schader i sur., 2013.; Muller i sur., 2017., Znaor, 1996). Istarska poljoprivreda je manje intenzivna u odnosu na poljoprivredu u velikom dijelu Hrvatske i EU. Međutim, želi li se Istra i nadalje razvijati kao Bio regija potrebno je smanjiti negativni učinak poljoprivrede na prirodne resurse.

Istovremeno, Istra se, kao i cijeli svijet, suočava s posljedicama klimatskih promjena, a poljoprivreda je jedna od najviše pogođenih gospodarskih grana. Vremenske nepogode kao što su suša, vrućine i obilne oborine nanose velike štete poljoprivrednoj proizvodnji. Istra ima nepovoljan raspored godišnjih oborina uz čestu pojavu suša, koje su zadnjih godina sve češće i duže. Uz trenutnu razinu navodnjavanja, a navodnjava se 1,3% od ukupno obradivog poljoprivrednog zemljišta⁸, neće se moći zadržati postojeća razina poljoprivredne proizvodnje. Žurna prilagodba poljoprivrede posljedicama klimatskih promjena spada među najvažnije prioritete istarske poljoprivrede.

Najveći doprinos zaštiti okoliša i prilagodbi klimatskim promjenama može dati prelazak na ekološku poljoprivrednu proizvodnju.⁹ Svakako ne treba zanemariti i zdravstvene koristi koje donosi prelazak na ekološku proizvodnju. S druge strane ekološka poljoprivreda povećava plodnost tla, sadržaj humusa u tlu te tim i prihvatni kapacitet za vodu.¹⁰ Posljedično povećava se otpornost na klimatske promjene u vremenu suša i vodnog deficita, kao i tijekom obilnih padalina i poplava.

⁸ Na području Županije navodnjava se svega oko 1.190 ha od ukupno 93.579 ha obradivog poljoprivrednog zemljišta (Plan razvoja Istarske županije 2022. – 2027.).

⁹ Ekološka proizvodnja ima manje negativnih utjecaja na okoliš posebno u područjima plodnosti tla, biološke raznolikosti hranjivih i energetskih resursa (Reeve, J. i ost. 2016., Reganold, J. P. i Wachter, J. M. 2016., Tuomisto, H. L. 2012). Zbog nekorištenja mineralnih gnojiva i sintetičkih pesticida doprinosi smanjenju korištenja fosilnih goriva odnosno smanjenju emisije stakleničkih plinova te smanjenju onečišćenja vode i zraka.

¹⁰ To je posljedica korištenja organskih gnojiva te rotacije usjeva uključivo i leguminoze koje povećavaju i stabiliziraju količinu organske tvari u tlu.

U Istri je udio ekoloških površina 8,7% od ukupno korištenih poljoprivrednih površina. Cilj EU je do 2030. godine dostići 25% ekoloških površina, koji su napredne ekološke regije u EU već davno premašile.¹¹ Istra kao Bio regija treba značajno povećati ekološke površine i ubrzati prelazak na ekološku proizvodnju. Istarska županija treba postaviti ambiciozni politički cilj povećavanja ekoloških površina do 2030. godine. Budući da je prelazak na ekološku poljoprivrednu proizvodnju zahtjevan, skup i dugotrajan proces paralelno treba snažno poticati korištenje održivih poljoprivrednih praksi.

Emisija stakleničkih plinova može se značajno smanjiti prelaskom na OIE, ponajprije kroz instalaciju solarnih panela na poljoprivrednim objektima te postavljanjem agrosolara. Razvoj i primjena precizne poljoprivrede može također dati značajan doprinos održivom korištenju prirodnih resursa.

Povećanjem površina pod navodnjavanjem odnosno unapređenjem ukupnog gospodarenja vodama¹² mogu se značajno ublažiti učinci suše. Uz izgradnju planiranih javnih akumulacija veliki potencijal leži u izgradnji malih akumulacija na poljoprivrednim gospodarstvima i korištenju tehničke vode. Male akumulacije prikupljaju vodu iz lokalnih nadzemnih vodnih resursa i pune se u hidrološki povoljnom dijelu godine.

Samodostatnost u proizvodnji hrane

Sve veći negativni utjecaj klimatskih nepogoda na poljoprivrednu proizvodnju te globalni krizni događaji (pandemija uzrokovana virusom COVID-19, napad Rusije na Ukrajinu, prekid ključnih prekomorskih brodarskih linija) doveli su do velikog povećavanja cijena hrane u cijelom svijetu, a u pojedinom dijelovima svijeta i do njene nestašice. To je aktualiziralo važnost samodostatnosti u proizvodnji hrane koja je ponovo postala jedna od strateških ciljeva EU, ali i državnih i regionalnih politika. Istarska županija, ali i Republika Hrvatska su deficitarne većinom temeljenih prehrambenih proizvoda. Najveći deficit je u proizvodnji mesa i mlijeka, te voća i povrća. Samodostatnost proizvodnje osnovnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda treba povećati do barem 70% potreba istarskog stanovništva.

Veliki potencijal za povećanje poljoprivredne proizvodnje je u aktiviranju neobrađenog državnog i privatnog poljoprivrednog zemljišta te šumskog zemljišta u poljoprivredne svrhe. Povećanjem površina pod navodnjavanjem i uvođenjem suvremenih tehnologija može se značajno povećati opseg postojeće poljoprivredne proizvodnje.

¹¹ Graubünden (Švicarska) i Salzburg (Austrija) imaju oko 60% ekoloških površina, Gradišće (Austrija) 37% te ambiciozni cilj za daljnje povećanje ekoloških površina.

¹² Gospodarenje vodama obuhvaća navodnjavanje, sustave odvodnje te izgradnju objekata za prikupljanje i skladištenje vode.

Zajednički marketing istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Temeljna pretpostavka za uspješnu prodaju proizvoda dodane vrijednosti je provođenje učinkovitog marketinškog koncepta. Većina PG u Istri nema dovoljno resursa i znanja za samostalno provođenje vlastitog marketinškog koncepta. Za provođenje grupnog marketinga nedostaju temeljne pretpostavke, a to je postojanje snažnih poljoprivrednih zadruga odnosno proizvođačkih organizacija. Stoga je za konkurentnost istarske poljoprivrede ključan razvoj zajedničkog marketinga istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Dosadašnje aktivnosti zajedničkog marketinga doprinijele su povećanju poznatosti i poboljšanju imidža istarskih vina i maslinovog ulja. Međutim, postoji cijeli niz proizvoda čija se prodaja i marketing mogu značajno unaprijediti, a koji do sada nisu bili predmet značajnijih marketinških aktivnosti. Dodatne marketinške poticaje trebaju i manji proizvođači maslinovog ulja, koji zbog sve veće proizvodnje tog proizvoda imaju problema s njegovom prodajom po premijskim cijenama.

Većina aktivnosti zajedničkog marketinga do sada su provedene *ad hoc*, bez strateške koordinacije, pa niti njihovi učinci nisu bili maksimalni. Jedino je udruga Vinistra za svoje članove provodila cjeloviti marketinški koncept što je rezultiralo s tržišnom prepoznatljivošću i visokom vrijednošću istarskih vina. Za ostale istarske proizvode, uz uspješne zaštite oznakama ZOI i IQ, provode se pojedinačne i povremene marketinške aktivnosti, najčešće u vidu promotivno-prodajnih manifestacija. Međutim, većina istarskih proizvoda dodane vrijednosti nema dovoljnu vidljivost i izgrađen imidž na lokalnom turističkom tržištu.

U sljedećem razdoblju treba ustrojiti agenciju za provođenje zajedničkog marketinga istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ili tu funkciju delegirati nekoj od županijskih agencija kao što je primjerice AZZRI.

Gospodarenje poljoprivrednim zemljištem

Ponajveće ograničenje za povećanje poljoprivredne proizvodnje u Istri je manjak poljoprivrednog zemljišta. S druge strane, velike površine poljoprivrednog zemljišta su neobrađene i zapuštene. Stavljanje u funkciju neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta velik je i složen izazov, a njegovim svladavanjem može se značajno povećati poljoprivredna proizvodnja te doprinijeti obnovi i očuvanju tradicijskog krajobraza Istre. Složenosti ovog izazova uvelike doprinose problematika vlasništva nad zemljištem i visoka cijena poljoprivrednog zemljišta.

Drugi veliki problem zemljišne politike u Istarskoj županiji je razmjerno mali posjed i usitnjenost poljoprivrednog zemljišta. Usitnjeno poljoprivredno zemljište značajno ograničava korištenje učinkovitih poljoprivrednih tehnologija te posljedično smanjuje konkurentnost poljoprivredne proizvodnje.

Potencijal za aktiviranje neobrađenog poljoprivrednog zemljišta su vitalna poljoprivredna gospodarstva koja trebaju dodatne zemljišne površine. Ključna prepreka tom procesu je visoka cijena poljoprivrednog zemljišta. Potrebno je osmisliti model korištenja neobrađenog poljoprivrednog zemljišta. On bi trebao uključiti naknadu vlasnicima, te zakonska rješenja na razini Županije i JLS koja će onemogućiti stihijsku prenamjenu poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe.

Preuzimanje „staračkih“ poljoprivrednih gospodarstava

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja nemaju obiteljskog nasljednika većinom se gase kao proizvodno-gospodarske jedinice, pri čemu dolazi do gubitka vitalnih poljoprivrednih resursa, stočni fond se smanjuje, a poljoprivredno zemljište velikim djelom ostaje neobrađeno ili se pretvara u građevinsko zemljište, pretežito za potrebe turističke djelatnosti. U narednih desetak godina u Istri će se intenzivirati taj negativni trend zbog visoke životne dobi nositelja velikog broja OPG. Posljedice će biti daljnje smanjenje stočnog fonda, povećanje površina neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta, smanjenje površine poljoprivrednog zemljišta zbog njegove prenamjene i daljnje usitnjavanje zemljišnih parcela.

Za preuzimanje staračkih gospodarstava, kojima prijeti gašenje, zainteresirana su vitalna poljoprivredna gospodarstva i mladi poljoprivrednici. Najveće prepreke njihovom preuzimanju su visoka cijena zemljišta i neriješeni imovinsko-vlasnički odnosi.

Stručna radna snaga

U poljoprivredi Istarske županije trenutno je veliki nedostatak radne snage, a posebice stručne radne snage. Zato su mnogi razvojni projekti su na čekanju, a veliki broj poljoprivrednih gospodarstava je prisiljen smanjiti opseg poljoprivredne proizvodnje.

Značajan potencijal za prevladavanje problema radne snage je digitalizacija, automatizacija i robotizacija poljoprivredne proizvodnje. Ponudu stručne radne snage moguće je povećati prilagodbom obrazovnog sektora potrebama suvremene poljoprivredne proizvodnje te povećanjem atraktivnosti poljoprivrednih zanimanja, pri čemu su ključni preduvjeti povećanje cijene rada te povećanje ugleda zanimanja poljoprivrednika (promocija poljoprivrednih zanimanja).

Udruživanje poljoprivrednih proizvođača i tržišna logistika

Poljoprivredna proizvodnja u Istri većinom se odvija na malim poljoprivrednim gospodarstvima. Ta gospodarstva, kad se radi o bazičnim poljoprivrednim proizvodnjama (ratarstvo, povrćarstvo, voćarstvo i stočarstvo), ne mogu zadovoljiti zahtjeve suvremenog tržišta s obzirom na količinu proizvoda, dinamiku isporuke te stroge tržišne standarde. Drugi veliki problem je nedostatak suvremene logističke i tržišne infrastrukture (hladnjače, sortirnice, pakirnice, klaonice, prerađivački pogoni.....) zbog čega imaju značajno veće troškove distribucije proizvoda u usporedbi s proizvođačima u razvijenim europskim zemljama, pa su cjenovno nekonkurentni na tržištu. Udruživanje poljoprivrednih proizvođača, osim onih koji sudjeluju u kratkim lancima opskrbe i imaju osigurano tržište, nameće se kao nužnost.

Najveći potencijal za tržišno povezivanje poljoprivrednih proizvođača su proizvođačke organizacije (PO). PO je oblik udruživanja koji stručno i financijski podupiru EU i RH. Temeljne zadaće PO su koncentracija ponude, poboljšanje marketinga, pružanje tehničke i logističke pomoći članovima, unapređenje upravljanja kvalitetom te prijenos znanja. Aktivne PO su ujedno pretpostavka za financiranje izgradnje i opremanja logističke infrastrukture iz EU fondova.

Edukacija, primijenjena istraživanja i inovacije u poljoprivredi

Uspješna poljoprivredna proizvodnja temelji se na primjeni suvremenih tehnologija uzgoja prilagođenih uvjetima uzgojnog područja, novim sortama poljoprivrednog bilja i korištenju automatizirane poljoprivredne opreme. To među ostalim podrazumijeva primjenu precizne poljoprivrede korištenjem digitalne tehnologije za nadzor i optimalizaciju proizvodnje, a u svrhu povećanja prinosa i održivog korištenja prirodnih resursa.

Pretpostavka za razvoj uspješne poljoprivrede je ulaganja značajnih sredstava u istraživanje i razvoj te brzi prijenos novih znanja u poljoprivrednu proizvodnju. Uspješna primjena novih znanja u poljoprivredi ovisi o sposobnosti poljoprivrednih proizvođača za njihovu primjenu, a pretpostavka za to je efikasan sustav edukacije poljoprivrednika. Istarski poljoprivrednici trenutno imaju ograničeni pristup novim spoznajama u poljoprivredi, a broj primijenjenih istraživanja i inovacija koje rješavaju goruće probleme istarske poljoprivrede je jako malen.

Istra ima mnoge sastavnice potrebne za izgradnju snažnog sustava edukacije poljoprivrednih proizvođača, provedbe primijenjenih istraživanja i razvoja inovacija te brzog prijenosa znanja u poljoprivrednu proizvodnju. To su: Institut za poljoprivredu i turizam u Poreču,

Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede Ministarstva poljoprivrede, Agencija za ruralni razvoj Istarske županije (AZRRI), Poljoprivredni odjel Veleučilišta u Rijeci, četiri LAG, više udruženja poljoprivrednika te privatni savjetnici. Uz navedene institucije, veliki potencijal je rastući ICT sektor koji bi mogao dati značajan doprinos u procesu digitalizacije poljoprivredne proizvodnje. Kako bi se iskoristio potencijal navedenih institucija na razini IŽ treba ustrojiti ustrojiti koordinacijsko tijelo, primjerice Vijeće za istraživanje u poljoprivredi Istarske županije (VIP IŽ) koje će koordinirati aktivnosti navedenih institucija s potrebama poljoprivrednog sektora.

Diversifikacija gospodarskih aktivnosti

Mnoga OPG u Istarskoj županiji ne mogu iz primarne poljoprivredne proizvodnje ostvariti zadovoljavajuću razinu dohotka. Dodatne prihode moguće je ostvariti pokretanjem dopunskih djelatnosti na gospodarstvu.

Najveći potencijal za razvoj dopunskih djelatnosti je u sektoru prerade na OPG-u, izravnoj prodaji i agroturizmu. Istarska županija će u sljedećem razdoblju podupirati razvoj turizma u turistički manje razvijenim područjima te razvoj autohtonih turističkih sadržaja i zelenog turizma. Značajan potencijal leži i u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, napose solarnoj energiji. Tijekom turističke sezone postoji velika potražnja za mnogim uslužnim djelatnostima koje je moguće obavljati u okviru poljoprivrednog gospodarstva.

Javna infrastruktura u ruralnim područjima

Razvijena javna infrastruktura ključna je za visoku kvalitetu života u ruralnom prostoru. Cijelo područje Istarske županije dobro je pokriveno sustavom javne vodoopskrbe (97% ukupnog broja stanovništva). Međutim, mnoga ruralna naselja središnje Istre nisu priključena na sustav javne odvodnje te koriste septičke jame. Prometna povezanost Istre s ostatkom Hrvatske i susjednim zemljama, kao i povezanost uzduž Jadranske obale, značajno je poboljšana izgradnjom mreže autocesta. Međutim, potrebno je bolje prometno povezati urbana i ruralna područja županije. Za provođenje digitalne transformacije poljoprivrede i ruralnog prostora bit će potrebno povećati brzinu internetskih veza.

Izgradnja sustava javne odvodnje i kanalizacija i njegovo održavanje u ruralnom prostoru s relativno malo korisnika je tržišno neisplativa. Alternativa je izgradnja sustava kanalizacije malih naselja s pripadajućim uređajima za pročišćavanje otpadnih voda, kojih je već 18 izgrađeno i stavljeno u funkciju u Istarskoj županiji. Potencijal je također u ugradnji zasebnih pročišćavača otpadnih voda u kućanstvima. Ti sustavi, osim što doprinose očuvanju okoliša, osiguravaju određene količine tehničke vode koje se mogu koristiti za potrebe kućanstva i navodnjavanje. Za bolju prometnu povezanost urbanih i ruralnih područja veliki potencijal leži u razvoju željezničkog prometa te izgradnji novih i rekonstrukciji postojećih nerazvrstanih

cesta. Digitalna transformacija poljoprivrede i čitavog ruralnog prostora zahtjeva dodatna ulaganja u povećanje brzine širokopojasnog interneta.

8. ANALIZA SNAGA, SLABOSTI, PRIGODA I PRIJETNJI (SWOT)

Na temelju opisa postojećeg stanja i uočenih razvojnih potreba i potencijala, izrađena je SWOT matrica za razvoj poljoprivrede i ruralnog prostora u Istarskoj županiji.

Tablica 24. SWOT matrica za razvoj poljoprivrede i ruralnog prostora u Istarskoj županiji

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Povoljni i raznoliki pedo-klimatski uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju • Očuvan ekosustav i biološka raznolikost • Povoljan geoprometni položaj • Veliko turističko tržište • Tradicionalne biljne kulture i autohtone pasmine domaćih životinja • Razvijena rasadničarska proizvodnja • Izravna plaćanja i IAKS mjere ruralnog razvoja • Tradicija i iskustvo bavljenja poljoprivredom • Dobar sustav poljoprivrednog obrazovanja • Potporne institucije za poljoprivredu i ruralni razvoj na razini županije • Strateško opredjeljenje za razvoj Istre Bio regije • Razvijena proizvodnja vina i maslinovog ulja visoke kvalitete • Veći broj poljoprivrednih udruga i 4 LAG-a na području županije • Povoljni prirodni uvjeti za razvoj fotonaponskih sustava 	<ul style="list-style-type: none"> • Mali udjel ekoloških površina u ukupno korištenim poljoprivrednim površinama • Niska razina samodostatnosti poljoprivredne proizvodnje • Mali udjel navodnjavanih poljoprivrednih površina • Mali opseg poljoprivredne proizvodnje po gospodarstvu i niska vrijednost poljoprivredne proizvodnje • Veliki udjel neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta i usitnjenost zemljišnih parcela • Niski dohodak poljoprivrednih proizvođača u nekim poljoprivrednim granama • Nedovoljno razvijeno stočarstvo, povrtlarstvo i voćarstvo • Nedostatak suvremene logističke i tržišne infrastrukture • Nedostatak radne snage, posebice stručne • Slab interes mladih za rad na gospodarstvu • Niska razina udruživanja poljoprivrednika • Nedostatan zajednički marketing istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda • Nepovoljno demografsko stanje • Ograničeni pristup znanju i inovacijama za poljoprivredne proizvođače • Slabo pokrivenost sustava javne odvodnje i kanalizacije, te pročišćavanje otpadnih voda u ruralnom području

<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetna agroturistička ponuda 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba prometna povezanost ruralne Istre s urbanim područjem • Nedovoljna brzina interneta za digitalnu transformaciju
Prigode	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje površina pod ekološkim uzgojem • Stavljanje u funkciju neobrađenog poljoprivrednog zemljišta i šumskog zemljišta te okrupnjivanje zemljišnih parcela • Stvaranje dugoročno održivog sustava navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta • Digitalizacija, automatizacija i robotizacija poljoprivredne proizvodnje • Jačanje e-trgovine • Razvoj proizvoda i usluge dodane vrijednosti • Izgradnja logističko distributivnog centra za skladištenje, preradu i distribuciju poljoprivrednih proizvoda • Rast interesa turističkog tržišta za ekološkim proizvodima, specifičnim lokalnim proizvodima te uslugama seoskog prostora visoke kvalitete. • Kratki opskrbni lanci • Uvođenje ekoloških jelovnika u vrtiće, škole i druge javne institucije • Materijalno i nematerijalno kulturno i povijesno nasljeđe kao podloga za razvoj proizvoda i usluga seoskog prostora • Ponuda informacija i konzultantskih usluga u području korištenja EU fondova • Europski strukturni i investicijski fondovi, posebno EPFRR te EKF i EFRR13. • Fond za razvoj poljoprivrede i agroturizma Istre • Županijski programi potpore 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatske nepogode • Politička nestabilnost na međunarodnoj, nacionalnoj ili regionalnoj razini • Neuređeni vlasnički odnosi i visoka cijena poljoprivrednog zemljišta • Prenamjena poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe • Velik broj staračkih poljoprivrednih gospodarstava i njihovo gašenje • Nastavak negativnih demografskih promjena. • Velika ovisnost prodaje lokalnih proizvoda o turističkoj potražnji • visoki troškovi i tržišna neisplativost izgradnje i održavanja sustava javnog navodnjavanja • visoki troškovi i tržišna neisplativost izgradnje i održavanja sustava odvodnje u ruralnim sredinama.

¹³ EPFRR – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, EKF – Europski kohezijski fond i EFRR – Europski fond za regionalni razvoj.

poljoprivredi i ruralnom razvoju	
----------------------------------	--

9. VIZIJA, CILJEVI I PRIORITETI RAZVOJA

SREDNJOROČNA VIZIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG PROSTORA IŽ

Poljoprivreda Istarske županije je samodostatna, održiva, konkurentna, pametna i zelena djelatnost koja daje ključan doprinos razvoju Istre kao Bio regije i vrhunske gastronomske destinacije, omogućuje poljoprivrednicima da žive od svog rada, pomaže očuvanju istarskog identiteta te doprinosi povećanju kvalitete života u ruralnom prostoru.

Navedenom se vizijom prepoznaje važnost osiguranja samodostatnosti proizvodnje hrane u vremenima tržišnih poremećaja i globalnih kriza. Naglašen je daljnji razvoj Istre kao Bio regije orijentacijom na ekološke i autohtone proizvode uz održivo upravljanje prirodnim resursima. Visoka kvaliteta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, diversifikacija poljoprivredne proizvodnje i korištenje novih tehnologija i inovacija osiguravaju poljoprivrednicima stabilan dohodak te uz razvijenu javnu infrastrukturu doprinose visokoj kvaliteti života u ruralnom prostoru. Tipičan istarski krajobraz, kulturni identitet koji se najjače doživljava u ruralnoj Istri, autentično kulinarsko temeljeno na lokalnim proizvodima i gastronomskoj baštini te ljubazni i susretljivi ljudi omogućuju da Istra ostane najrazvijenija ruralna županija u RH i jedna od vodećih u EU.

Ostvarenje navedene vizije razvoja temelji se na tri strateška cilja:

- SC 1. Postizanje prehrambene sigurnosti i održivost poljoprivredne proizvodnje
- SC 2. Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje
- SC 3. Razvoj ruralne ekonomije i povećanje kvalitete života u ruralnom prostoru

Strateški cilj *Postizanje prehrambene sigurnosti i održivost poljoprivredne proizvodnje* obuhvaća tri razvojna prioriteta.

- P 1.1. Povećanje samodostatnosti u proizvodnji osnovnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda*
- P 1.2. Smanjenje negativnog utjecaja poljoprivrede na ekosustav*
- P 1.3. Smanjenje ranjivosti poljoprivrede na klimatske promjene*

Za očuvanje prehrambene sigurnosti u Istarskoj županiji ključno je povećati samodostatnost poljoprivredne proizvodnje. Održiva poljoprivreda koristi poljoprivredne sustave koji štite okoliš, čuvaju prirodne resurse i povećavaju bioraznolikost, a s druge strane smanjuju ranjivost poljoprivrede na klimatske promjene. Cilju održivosti najviše pridonose potpore prelasku na ekološku poljoprivrednu proizvodnju, potpore ostalim praksama prihvatljivim za okoliš, klimu i dobrobit životinja, potpore razvoju precizne poljoprivrede, potpore prelasku poljoprivrednih gospodarstava na OIE te primjena navodnjavanja.

Strateški cilj povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje obuhvaća četiri razvojna prioriteta:

P 2.1 Unapređenje proizvodnje i marketinga proizvoda dodane vrijednosti

P 2.2. Unapređenje upravljanja poljoprivrednim zemljištem

P 2.3. Jačanje ljudskih potencijala (resursa)

P 2.4. Uvođenje novih zelenih tehnologija i digitalizacija poljoprivredne proizvodnje

Strateškom cilju povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje u Istri najviše mogu doprinijeti unapređenje proizvodnje i marketinga proizvoda dodane vrijednosti, razvoj poljoprivrednih grana čiji razvoj stagnira ili zaostaje (voćarstvo, povrćarstvo, stočarstvo), razvoj kratkih opskrbnih lanaca, izgradnja logističkih i prerađivačkih kapaciteta, privođenje funkciji neobrađenog i zapuštenog poljoprivrednog zemljišta, okrupnjavanje posjeda, generacijska obnova poljoprivrednih gospodarstava, prilagođeni programi školovanja budućih poljoprivrednika i edukacije aktivnih poljoprivrednika, uvođenje novih tehnologija i digitalizacija poljoprivredne proizvodnje, primijenjena istraživanja i brza primjena novih znanja i inovacija u poljoprivrednoj proizvodnji te povezivanje poljoprivrednika.

Strateški cilj razvoj ruralne ekonomije i povećanje kvalitete život u ruralnom prostoru obuhvaća dva razvojna prioriteta:

P 3.1. Diversifikacija proizvoda i usluga u ruralnom prostoru

P 3.2. Unapređenje javne infrastrukture u ruralnom prostoru

Strateškom cilju razvoj ruralne ekonomije i povećanje kvalitete život u ruralnom prostoru najviše pridonose uvođenje i razvoj dodatnih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima te unapređenje komunalne i društvene infrastrukture u ruralnom prostoru.

10. MJERE RAZVOJA POLJOPRIVREDE I RURALNOG PROSTORA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Za ostvarenje ciljeva i prioriteta iz ovog programa predviđeno je 15 mjera. Povezanost mjera sa strateškim ciljevima i prioritetnim prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 25. Razvojne mjere po strateškim ciljevima i prioritetima

Opis mjere	Cilj – prioritet
M-1. Jednokratna potpora za prelazak cjelokupnog gospodarstva na ekološku proizvodnju	SC1. – P1.3.
M-2. Potpora razvoju ekološke proizvodnje	SC1. – P1.2., P1.3.
M-3. Uvođenje eko obroka u vrtiće i škole Istarske županije	SC1. – P1.2., P1.3.
M-4. Poticanje mladih poljoprivrednika	SC2. – P2.3.
M-5. Ublažavanje i/ili prilagodba klimatskim promjenama	SC1. – P1.2., P1.3.
M-6. Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta	SC2. – P2.1.
M-7. Potpora razvoju stočarske proizvodnje	SC2. – P2.1.
M-8. Potpora razvoju pčelarske proizvodnje	SC2. – P2.1.
M-9. Potpora razvoju povrćarske i voćarske proizvodnje	SC2. – P2.1.
M-10. Ulaganje u opremu za preradu i stavljanje na tržište vlastitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda	SC2. – P2.1.
M-11. Posebne mjere potpora stočarskoj proizvodnji	SC2. – P2.1.
M-12. Postavljanje sustava za navodnjavanje na poljoprivrednim gospodarstvima te priključenje na javne sustave	SC1. – P1.3.
M-13. Promocija poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda	SC2. – P2.1.
M-14. Uspostava kratkih opskrbnih lanaca	SC2. – P2.3.
M-15. Pokretanju dopunskih djelatnosti i izravne prodaje na OPG	SC3. – P3.1.
M-16. Osnivanje zadruga i proizvođačkih organizacija	SC2. – P2.3.
M-17. Postavljanje solarnih panela na objekte za poljoprivrednu proizvodnju i agrosolara	SC1. – P1.2. SC3. – P3.1.
M-18. Potpora stručno-znanstvenim istraživanjima	SC2. – P2.4.

Za provedbu mjera Istarska županija dodjeljivati će poljoprivrednim gospodarstvima potpore male vrijednosti. Potpore male vrijednosti su bespovratna novčana sredstva koja se isplaćuju iz proračuna Istarske županije.

Europska komisija detaljno uređuje područje državnih potpora i potpora male vrijednosti kako ne bi došlo do narušavanja ili prijetnji narušavanja tržišnog natjecanja stavljajući u povoljniji položaj određenog korisnika. Dodjela potpora male vrijednosti u sektoru poljoprivrede propisana je Uredbom Komisije (EU) broj 1408/2013 od 18. prosinca 2013. o primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na potpore *de minimis* u poljoprivrednom sektoru i Uredba Komisije (EU) broj 316/2019 od 21. veljače 2019. o izmjeni Uredbe Komisije (EU) broj 1408/2013 od 18. prosinca 2013. o primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na potpore *de minimis* u poljoprivrednom sektoru. Isplata potpore male vrijednosti u sektoru prerade i stavljanja na tržište poljoprivrednih proizvoda propisana je Uredbom Komisije (EU) br.1407/2013 od 18. prosinca 2013. g. o primjeni članka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije na *de minimis* potpore i Uredbom Komisije (EU) 2020/972 od 2. srpnja 2020. o izmjeni Uredbe (EU) br. 1407/2013 u pogledu njezina produljenja i o izmjeni Uredbe (EU) br. 651/2014 u pogledu njezina produljenja i odgovarajućih prilagodbi.

Navedene uredbe, među ostalim, određuju visinu potpore male vrijednosti koje je moguće isplatiti pojedinom korisniku mjera tijekom razdoblja od tri fiskalne godine. Sukladno članku 3. Uredbe 1408/2013 ukupan iznos potpora male vrijednosti koji je dodijeljen pojedinom korisniku ne smije prijeći vrijednost od 20.000,00 EUR tijekom bilo kojeg razdoblja od tri fiskalne godine. Sukladno članku 3. Uredbe 1407/2013 ukupan iznos potpora male vrijednosti koji je dodijeljen pojedinom korisniku ne smije prijeći vrijednost od 200.000,00 EUR tijekom bilo kojeg razdoblja od tri fiskalne godine.

Potpore će se dodjeljivati putem Javnog poziva. Zahtjevi za potpore rješavat će se prema redoslijedu prispjeća i do utroška proračunskih sredstava.

Opis mjera

MJERA	M-1. Jednokratna potpora za prelazak cjelokupnog gospodarstva na ekološku proizvodnju
CILJ MJERE	Povećati broj poljoprivrednih gospodarstava koja se bave ekološkom proizvodnjom.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Mjera obuhvaća (su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: edukacija, kupnja poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkoj proizvodnji, nabava nove i/ili rabljene poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme namijenjene ekološkoj proizvodnji, podizanje novih i/ili rekonstrukcija postojećih ekoloških višegodišnjih nasada, izgradnja novih ili rekonstrukcija postojećih plastenika/staklenika za ekoloških uzgoj i njihovo opremanje, kupnja matičnog stada namijenjenog ekološkoj proizvodnji, gradnja novih i/ili rekonstrukcija gospodarskih objekata za ekološku proizvodnju i njihovo opremanje (štale, skladišta, uređaji i oprema za zbrinjavanje stajskog gnoja) te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Poljoprivrednici upisani u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji koji posjeduje Potvrđnicu o ekološkoj proizvodnji ili Potvrđnicu o proizvodnji u prijelaznom razdoblju za proizvodnju za koju traži potporu.
INDIKATORI	Broj PG koja su prešla na ekološki uzgoj i ukupan broj ekoloških gospodarstava.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-2. Potpora razvoju ekološke proizvodnje
CILJ MJERE	Razvoj ekološke proizvodnje.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: kupnja poljoprivrednog zemljišta namijenjenog ekološkoj proizvodnji, nabava nove i/ili rabljene poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme namijenjene ekološkoj proizvodnji, podizanje novih i/ili rekonstrukcija postojećih ekoloških višegodišnjih nasada, izgradnja novih ili rekonstrukcija postojećih plastenika/staklenika za ekoloških uzgoj i njihovo opremanje, kupnja matičnog stada namijenjenog ekološkoj proizvodnji, gradnja novih i/ili rekonstrukcija gospodarskih objekata za ekološku proizvodnju i njihovo opremanje (štale, skladišta, uređaji i oprema za zbrinjavanje stajskog gnoja) te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Poljoprivrednici upisani u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji koji posjeduje Potvrđnicu o ekološkoj proizvodnji ili Potvrđnicu o proizvodnji u prijelaznom razdoblju za proizvodnju za koju traži potporu.

INDIKATORI	Ukupan broj ekoloških gospodarstava i površina poljoprivrednog zemljišta pod ekološkom proizvodnjom.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-3. Uvođenje eko obroka u vrtiće i škole Istarske županije
CILJ MJERE	Povećanje potražnje za lokalnim ekološkim proizvodima i razvoj kratkih opskrbnih lanaca ekoloških proizvoda.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje kupnje ekoloških poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda od lokalnih proizvođača.
KORISNICI	Javne institucije čiji je osnivač Istarska županija ili jedinice lokalne samouprave s područja Istarske županije.
INDIKATORI	Broj ekoloških gospodarstava koja opskrbljuju vrtiće i škole na području Istarske županije, broj vrtića i škola koje su uvele eko obrok, broj vrtićke i školske djece koja imaju eko obrok.
PRAVNI TEMELJ	Pravila o financiranju javne institucija čiji je osnivač Istarska županija (škole) i javnih institucija čiji su osnivači jedinica lokalne samouprave s područja Istarske županije (vrtići).

MJERA	M-4. Poticanje mladih poljoprivrednika
CILJ MJERE	Povećanje broja mladih ljudi koji se aktivno bave i žive od poljoprivredne djelatnosti.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Troškovi vezani uz osnivanje OPG-a ili prijenos vlasništva unutar obitelji, troškovi vezani uz osnivanje ili prijenos vlasništva obrta ili poduzeća, troškovi edukacije mladih poljoprivrednika.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj mladih ljudi koji su nositelj OPG-a ili vlasnici obrta/poduzeća koji se bavi poljoprivrednom djelatnošću.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-5. Ublažavanje i/ili prilagodba klimatskim promjenama
CILJ MJERE	Razvoj održive poljoprivredne djelatnosti koja implementiranjem mjera ublažavanja i/ili prilagodbe klimatskim promjenama postiže višestruke koristi za poljoprivrednika i ekosustav.

PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Troškovi vezani uz aktivnosti koje doprinose borbi protiv klimatskih promjena i održivom upravljanju prirodnim resursima, nabava tolerantnih sorata i hibrida, izgradnja mini-akumulacija na gospodarstvu, edukacija poljoprivrednika iz područja klimatskih promjena, analiza tla u cilju očuvanja organske tvari i povećanja sekvestracije ugljika.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Evidencija primijenjenih mjera u poljoprivrednu proizvodnju koje doprinose ublažavanju i/ili prilagodbi klimatskim promjenama.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-6. Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta
CILJ MJERE	Uređenje imovinsko pravnih odnosa radi okrupnjavanja katastarskih čestica male površine i nepravilnog oblika u veće i pravilnije što će posljednično povećati ekonomičnost korištenja poljoprivrednog zemljišta.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Pravni i administrativni troškovi povezani s okrupnjavanjem poljoprivrednog zemljišnog posjeda.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj okrupnjenih katastarskih čestica i površina okrupnjenog poljoprivrednog zemljišta.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-7. Potpora razvoju stočarske proizvodnje
CILJ MJERE	Razvoj stočarske proizvodnje.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: kupnja poljoprivrednog zemljišta, nabava nove poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme, kupnja matičnog stada, gradnja novih i/ili rekonstrukcija gospodarskih objekata za poljoprivrednu proizvodnju i njihovo opremanje (klaonice, skladišta, štale, uređaji i oprema za zbrinjavanje stajskog gnoja, izmuzišta) te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj stočarskih gospodarstava. Površine poljoprivrednog zemljišta koje se koriste za stočarsku proizvodnju.

PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.
----------------------	---

MJERA	M-8. Potpora razvoju pčelarske proizvodnje
CILJ MJERE	Razvoj pčelarske proizvodnje.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: povećanje broja pčelinjih zajednica, kupnja poljoprivrednog zemljišta, nabava nove poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme, kupnja košnica i pripadajuće opreme za prikupljanje meda, gradnja novih i/ili rekonstrukcija gospodarskih objekata za poljoprivrednu proizvodnju i njihovo opremanje te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj pčelarskih gospodarstava, broj pčelinjih zajednica, površine poljoprivrednog zemljišta koje se koriste za pčelarsku proizvodnju, broj košnica.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-9. Potpora razvoju povrćarske i voćarske proizvodnje
CILJ MJERE	Razvoj povrćarske i voćarske proizvodnje.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: kupnja poljoprivrednog zemljišta, nabava nove poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme, podizanje novih i/ili rekonstrukcija postojećih višegodišnjih nasada, izgradnja novih ili rekonstrukcija postojećih plastenika/staklenika i njihovo opremanje, gradnja novih i/ili rekonstrukcija gospodarskih objekata za poljoprivrednu proizvodnju i njihovo opremanje (skladišta, hladnjače itd.) te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj povrćarskih i voćarskih gospodarstava. Površine poljoprivrednog zemljišta koje se koriste za povrćarsku i voćarsku proizvodnju, površine pod zaštićenim prostorima.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-10. Ulaganje u opremu za preradu i stavljanje na tržište vlastitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
CILJ MJERE	Povećati broj PG koji prerađuju i stavljaju na tržište vlastite proizvode.

PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje troškova slijedećih aktivnosti: nabavu nove opreme za pripremu vlastitih proizvoda biljnog ili životinjskog podrijetla za prodaju potrošačima na prodajnom mjestu (oprema za berbu, skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, sortiranje i pakiranje), nabavu nove opreme za doradu i preradu vlastitih proizvoda biljnog ili životinjskog podrijetla i njihovog stavljanja na tržište te opći troškovi povezani s navedenim aktivnostima.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj PG koja prerađuju i stavljaju na tržište vlastite proizvode.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-11. Posebne mjere potpora stočarskoj proizvodnji autohtonih pasmina
CILJ MJERE	Povećati stočarsku proizvodnju.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	(Su)financiranje uzgoja i držanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja (Istarskog goveda, Istarske koze, Istarske ovce, Istarskog magaraca) te potpora proizvodnji mlijeka.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja, proizvodnja mlijeka.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-12. Postavljanje sustava za navodnjavanje na poljoprivrednim gospodarstvima te priključenje na javne sustave
CILJ MJERE	Smanjiti štete od suše i povećati poljoprivrednu proizvodnju.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sufinanciranje izgradnje sustava za navodnjavanje na PG, postavljanje sustava za navodnjavanje na poljoprivrednim površinama te implementacija naprednih sustava navodnjavanja.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj izgrađenih akumulacija i bunara na poljoprivrednim gospodarstvima, broj postavljenih sustava za navodnjavanje, površina poljoprivrednog zemljišta koja se navodnjava.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-13. Promocija poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda
CILJ MJERE	Povećati prepoznatljivost i vrijednost lokalnih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sufinanciranje troškova slijedećih aktivnosti: fizikalno-kemijske i senzorne analize proizvoda, aktivnosti vezane uz zaštitu izvornosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda te oznaku kvalitete IQ – Istrian Quality; izrada idejnog rješenja i priprema za tisak promotivnog materijala, izrada idejnog i izvedbenog rješenja i izrada kalupa za ambalažu, trošak tiska promotivnog materijala, oglašavanje na društvenim mrežama, televiziji, radiju i/ili u tiskanim medijima, trošak izrade i održavanje web stranice, trošak kotizacije, najma i uređenja izložbeno-prodajnog prostora na sajmu/izložbi, trošak kotizacije za ocjenjivanje proizvoda i slanja uzoraka na inozemne sajmove/izložbe.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj novih oznaka izvornosti, IQ oznaka te broj PG koji je koristio mjeru promocije.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-14. Uspostava kratkih opskrbnih lanaca
CILJ MJERE	Povećati dohodak, zaposlenost i konkurentnost PG.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Sufinanciranje troškova sljedećih aktivnosti: najam, uređenje i opremanje prostora za prodaju vlastitih proizvoda, kupnja i opremanje kioska, štandova, automata i vozila za prodaju vlastitih proizvoda, organizacija i opremanje zajedničkih prodajnih prostora (tržnice, sajmovi i sl.).
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj PG koji je koristio mjeru.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-15. Pokretanje dopunskih djelatnosti i izravne prodaje na OPG
CILJ MJERE	Povećanje zaposlenosti i dohotka na OPG.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Potpore se dodjeljuje za pokretanje slijedećih dopunskih djelatnosti: prerada na gospodarstvu; agroturizam (kušaonice, vinotočja, ruralne kuće za odmor); proizvodnja prirodne kozmetike i servisne usluge u turizmu (servis za čišćenje

	apartmana, košnja travnjaka, održavanje živih ograda, sadnja i održavanje cvijeća, održavanje okoliša...). Sufinanciraju se sljedeće aktivnosti: izrada projektne dokumentacije te najam, uređenje i opremanje objekata za obavljanje dopunske djelatnosti.
KORISNICI	Poljoprivrednici upisni u upisnik OPG-a koji ispunjavaju uvjete za obavljanje dopunske djelatnosti.
INDIKATORI	Broj gospodarstava koja su pokrenula dopunsku djelatnost na OPG, ukupan broj pokrenuti dopunskih djelatnosti na OPG
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M-16. Osnivanje zadruga i proizvođačkih organizacija
CILJ MJERE	Poslovno povezivanje poljoprivrednih proizvođača radi zajedničkog nastupa na tržištu, uvođenje novih proizvodnih tehnologija te izgradnje i opremanja logističke i tržišne infrastrukture.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Potpore se dodjeljuje za pokriće troškova osnivanja proizvođačkih organizacija. Sufinanciraju se sljedeće aktivnosti: trošak edukacija poljoprivrednika o proizvođačkim organizacijama, administrativni troškovi registracije pravne osobe te troškovi izrade zahtjeva za priznavanje proizvođačke organizacije.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj osnovanih proizvođačkih organizacija, broj PG koji su članovi proizvođačkih organizacija.
PRAVNI TEMELJ	Javni poziv.

MJERA	M-17. Postavljanje solarnih panela na objekte za poljoprivrednu proizvodnju
CILJ MJERE	Smanjenje emisije stakleničkih plinova iz poljoprivredne proizvodnje i povećanje dohotka OPG-a.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	U okviru mjere sufinancirat će se slijedeći troškovi: projektna dokumentacija potrebna za postavljanje solarnih panela i agrosolara; kupnja, dostava i postavljanje solarnih panela i agrosolara.
KORISNICI	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika i/ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji.
INDIKATORI	Broj PG koji su postavili solarne panele i/ili agrosolare, instalirana snaga postavljenih solarnih panela i agrosolara.
PRAVNI TEMELJ	Dodjela potpore male vrijednosti sukladno Uredbi 1408/2013.

MJERA	M – 18. Potpora stručno-znanstvenim istraživanjima
CIJL MJERE	Povezivanje istraživanja i poljoprivredne prakse.
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	U okviru ove mjere financirat će se primijenjena istraživanja u poljoprivredi, razvoj inovacija te prijenos znanja u poljoprivrednoj proizvodnji.
KORISNICI	Stručno-znanstvene institucije i udruge poljoprivrednih proizvođača.
INDIKATORI	Broj projekata, broj inovacija, broj PG koja su sudjelovala u projektima i diseminaciji novih znanja.
PRAVNI TEMELJ	Javni poziv.

11. RAZVOJNI PROJEKTI I OPERATIVNI PROGRAMI

U *Planu razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027. godine* utvrđeni su strateški projekti značajni za razvoj Istarske županije. Za sektor poljoprivrede predviđeni su sljedeći projekti:

- *Rural Istra*
- *Digitalizacija poljoprivrede*
- *COGRI – Centar za očuvanje genetskih resursa*
- *Logističko-distributivni centar za voće i povrće Istarske županije*
- *Sustavi navodnjavanja Istarske županije, procijenjena vrijednost*

Rural Istra

Centar će se baviti istraživanjem i razvojem sukladno najnovijim tehnologijama i trendovima, te povećanjem vještina i kompetencija u području digitalne/precizne poljoprivrede i inovativne/integrirane gastronomije

Digitalizacija poljoprivrede

U okviru ovog projekta predviđena je uspostava nacionalne informatičke platforme. Digitalna platforma koristit će se za prikupljanje i analizu podatka o poljoprivrednoj proizvodnji u realnom vremenu. To će omogućiti učinkovitiju analizu, planiranje i provođenje mjera poljoprivredne politike.

COGRI – Centar za očuvanje genetskih resursa

Razvit će se jedinstvena platforma koja objedinjuje sve genetske i uzgojne podatke o hrvatskim izvornim pasminama na području Istre i obuhvaća potrebnu infrastrukturnu, informatičke i stručne resurse za kvalitetno vođenje programa zaštite istarskih izvornih pasmina, praćenja uzgojnih programa s ciljem smanjenja uzgoja u srodstvu i koeficijenta srodnosti, planiranje i kreiranje gospodarskih programa valorizacije pasmina, te edukacija i istraživanja.

Logističko-distributivni centar za voće i povrće Istarske županije

LDC za voće i povrće povećat će konkurentnosti lokalnih proizvođača kroz koncentraciju ponude i isporuku proizvoda velikim potrošačima i trgovačkim lancima prema najvišim trgovačkim standardima. Operativne funkcije LDC su skladištenje proizvoda, priprema proizvoda za tržište (sortiranje, kalibriranje i pakiranje) te isporuka kupcima.

Sustavi navodnjavanja Istarske županije

Planira se izgradnja novih sustava navodnjavanja u Istarskoj županiji koji će povećati otpornost lokalne poljoprivrede na klimatske promjene. Sustavi navodnjavanja sastoje se od akumulacija, bazena, crpnih stanica, trafostanica, cjevovoda, nadzorno-upravljačkog sustava i hidranata.

U ovom Programu razvoja određena su 3 dodatna projekta te 6 operativnih programa koji će značajno doprinijeti razvoju poljoprivrede i ruralnog Istarske županije u sljedećem razdoblju 2023.- 2028.:

Razvojni projekti:

- ***Poljoprivredno edukacijski centar Istarske županije (PEC IŽ)***
- ***Vijeće za istraživanje i razvoj inovacija u poljoprivredi***
- ***Agencija za marketing Istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda***

PEC IŽ

Poljoprivreda budućnosti je poljoprivreda znanja. Promjene u okruženju (klima, demografija, politika) te s druge strane sve brže stvaranje i primjena novog znanja u poljoprivrednoj proizvodnji zahtijevaju od poljoprivrednih proizvođača cjeloživotno obrazovanje. Kao što je utvrđeno u analizi stanja, Istarski poljoprivrednici trenutno imaju ograničeni pristup novim spoznajama. Stoga se predlaže uspostavu Poljoprivredno edukacijskog centra Istarske županije koji bi se bavio stručnim usavršavanjem i cjeloživotnim obrazovanjem u poljoprivredi i ruralnom razvoju.

Vijeća za istraživanje i razvoj inovacija u poljoprivredi

Broj primijenjenih istraživanja i inovacija koje rješavaju goruće probleme istarske poljoprivrede je zanemariv, a potrebe su sve veće budući tuđa rješenja u našim agro-klimatskim uvjetima sve manje daju očekivane rezultate. Primjerice, potrebno je napraviti sveobuhvatna istraživanja autohtonih kultivara masline, vinove loze i ostalih vrsta kako bi se potencijalno identificirali genotipovi otporni na visoke temperature i nedostatak vlage u tlu. To bi osiguralo zadržavanje autohtonog sortimenta i prepoznatljivosti proizvoda te pružilo osnovu za daljnje prilagodbe tehnologije. Prednost Istre je što na njenom području djeluje stručne i znanstvene institucije koje imaju ljudske potencijale potrebne za provođenje primijenjenih istraživanja u poljoprivredi te iskustvo u provođenju kompleksnih projekata. Stoga se predlaže se ustroj koordinacijskog tijela, radoga naziva Vijeće za istraživanje u poljoprivredi Istarske županije (VIP IŽ), koje će usklađivati aktivnosti navedenih institucija s potrebama poljoprivrednog sektora.

Agencija za marketing istarskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

Istarska poljoprivreda strateški se opredijelila za proizvodnju proizvoda dodane vrijednosti. Međutim, većina istarskih proizvoda dodane vrijednosti nema dovoljnu vidljivost i izgrađen imidž na lokalnom turističkom tržištu, zbog čega je otežana prodaja tih proizvoda po premijskim cijenama. S druge strane, većina PG u Istri nema dovoljno resursa i znanja za

samostalno provođenje vlastitog marketinškog koncepta. Također, ne postoje snažne poljoprivredne zadruge/proizvođačke organizacije koje provode aktivnosti grupnog marketinga. Stoga je jedan od prioriteta u sljedećem razdoblju uspostava organizacije koja će provoditi zajedničkog marketinga istarskih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. To može biti nova, samostalna jedinica ili se tu funkciju može delegirati nekoj od županijskih agencija kao što je primjerice AZZRI.

Operativni programi:

Kako bi se ovaj program realizirao potrebno je odrediti dinamiku provedbe programa te alokacije za svaku pojedinačnu mjeru i razvojni projekt. U narednom razdoblju osigurat će se daljnja podrška sektorima proizvodnje koji već postižu izvanredne rezultate kao što su vinogradarstvo i vinarstvo te maslinarstvo i uljarstvo. Međutim, namjera je pružiti jaku podršku i onim sektorima za koje postoje ljudski i prostorni kapaciteti, a nedovoljno su razvijeni.

Slijedom navedenog prvo će se pristupiti izradi Operativnih programa i to:

Operativni program razvoja Istre kao bio-regije – doprinos kroz poljoprivrednu proizvodnju 2024. – 2030.

Inicijativa za transformaciju Istre u bio-regiju prisutna je već duže vrijeme u službenim, a osobito neslužbenim inicijativama Istarske županije. Razvoj Istre u bio-regiju pretpostavlja jači fokus na održivi razvoj i ekološku poljoprivredu. S obzirom na to da Istra ima bogatu povijest i raznoliku prirodnu baštinu nužno je razviti konkretan niz mjera i/ili intervencija kako bi se očuvalo i unaprijedilo postojeće prirodne resurse kroz integrirane prakse u sinergiji s ostalim gospodarskim sektorima i društvom u cjelini.

Operativni program razvoja ekološke poljoprivrede u Istarskoj županiji 2024. – 2030.

Razvoj ekološke poljoprivredne proizvodnje jedan je od prioriteta Istarske županije. Postojeća razina ekološke proizvodnje, mjerena udjelom ekoloških površina u ukupno korištenom poljoprivrednom zemljištu (9,09% 2022. godine) je značajno manja od ciljnih 25%, koji EU želi postići do 2030. godine. S postojećom dinamikom godišnjeg povećanja ekoloških površina u Istarskoj županiji taj cilj neće biti dostignut. Sustavno planiranje i dosljedno provođenje postavljenih ciljeva može dati novu dinamiku razvoju ekološke proizvodnje.

Operativni program razvoja stočarske proizvodnje i zaštite autohtonih pasmina na području Istarske županije 2024. – 2030.

Bavljenje stočarstvom ima dugu tradiciju i značajnu ulogu u očuvanju ruralnih područja i lokalne kulture. Istra je poznata po bogatstvu autohtonih pasmina domaćih životinja (Istarsko govedo, Istarska koza, Istarska ovca, itd.) te se posljednjih godina intenzivno radilo na revitalizaciji stočarstva. Međutim, s obzirom na brojne poteškoće s kojima se susreću proizvođači, a koje su često van njihove kontrole, nužno je nastaviti s podrškom primarnoj stočarskoj proizvodnji kao i razvoju tehnologija i novih proizvoda.

Operativni program razvoja povrćarstva, voćarstva, cvjećarstva te uzgoja u zaštićenim prostorima na području Istarske županije 2024. – 2030.

Proizvodnja povrća, voća i cvijeća već je dugi niz godina u padu na području Istarske županije kao što je slučaj i u drugim dijelovima Republike Hrvatske. Povoljni klimatski i agro-pedološki uvjeti te blizina turističkog tržišta za lokalne proizvođače, samo su neke od prednosti za razvoj ovih grana poljoprivredne proizvodnje. Operativnim programom trebali bi se definirati ciljevi, odgovarajuće aktivnosti te potrebni resursi kako bi se iskoristile prednosti podneblja te postojeće znanje i iskustvo proizvođača.

Operativni program razvoja proizvodnje i prerade ljekovitog, aromatičnog, medonosnog i začinskog bilja te industrijske konoplje na području Istarske županije 2024. – 2030.

Slično kao kod operativnog programa za razvoj povrćarstva, voćarstva i cvjećarstva potrebno je valorizirati blagodatni podneblja u kojemu se nalazi Istarska županija. Istra ima dugu tradiciju korištenja ljekovitog i aromatičnog bilja te prisutne proizvođače i prerađivače s cijelim nizom novih i inovativnih proizvoda. Prisutnost turističkog tržišta dovodi proizvođačima kupce koji traže lokalne prepoznatljive proizvode te je operativnim programom nužno definirati korake za daljnje unapređenje primarne proizvodnje, ali i prerađivačkih kapaciteta.

Operativni program za prilagodbu i ublažavanje posljedica klimatskih promjena na poljoprivredu Istarske županije 2024. – 2030.

Posljedice klimatskih promjena na poljoprivredno-prerađivački sektor vidljive su već neko vrijeme, no intenzitet je značajno pojačan posljednjih godina. Očituju se u smanjenju prinosa i kvalitete proizvoda, ali i otežanim uvjetima gospodarenja. Operativnim programom bi se trebale definirati procjene rizika i ranjivosti područja Istarske županije kao i razvoj i implementacija mjera za smanjenje ranjivosti i povećanje otpornosti na klimatske promjene.

12. IZVORI:

Institut za turizam (2024.). Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS Hrvatska 2022./2023. (Tomas istraživanje); <https://iztzg.hr/hr/novosti/dostupno-novo-tomas-istrazivanje-stavovi-i-potrosnja-turista-u-hrvatskoj,3616.html>

Geostat, <https://www.istra-istria.hr/hr/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-gospodarstvo/statistika/>, pristupio 30.3.2024.

Kaić, L. (2014). Prečistaći otpadnih voda obiteljskih kuća u malim naseljima (Final work, Polytechnic Pula-College of Applied Sciences).

Umweltministerium Baden-Württemberg (2017.). Abwasserbeseitigung im ländlichen Raum, www.lubw.baden-wuerttemberg.de, pristupio 11. travnja 2024.

MPS (2022.): Proizvodno-potrošne bilance

(<http://corine.haop.hr/dash-municipality>)